Антропософски вести

Брой 97
ЛЯТО
ЮЛИ-АВГУСТ 2026 г.

ИЗДАВА СЕ ОТ АНТРОПОСОФСКОТО ОБЩЕСТВО В БЪЛГАРИЯ

Антропософията е път на познание и себеразвитие, който обхваща сферите на философията и науката, изкуството и социалния ред, предлага духовно-научни методи за развитие на истинско осъзнаване на реалността, дава обективно обяснение за човешката и световна еволюция. Основателят – д-р Рудолф Щайнер (1861 – 1925 г.) предоставя на всяка индивидуалност в пълна свобода обективно да изследва и провери фактите, изнесени от него за видимия и невидимия свят.

СЪДЪРЖАНИЕ

2. Една огромна врата към духовния свят
4. Свети Франциск – 800 години
6. Как да четем Рудолф Щайнер като алхимици
8. Всяка среща да стане религиозен акт
10. Антропософията и либерализмът: структурно родство, а не случайно сходство
12. Всички пътувания имат тайни дестинации, за които пътникът не знае
15. Свободно падане по Фуко
16. Барух Спиноза
18. Архангелите Фануил и Уриел
18. Езотеричният аспект на лечебните растения
24. Новини и съобщения
24. Антропософски групи в България

В старите Мистерии учителите наставляваха хората как да разбират отговорите, които Земята даваше на поставените от тях въпроси. В разгара на лятото човекът вътрешно напредваше в познанието на своя Аз. Той се доближаваше до разбирането на своята собствена същност не просто заради факта, че е човек, а защото съпровождаше Земята в нейния годишен кръговрат и това му позволяваше да се издига до Азовото съзнание, когато Небето отваряше своите прозорци.

Рудолф Щайнер, GA 223

ЕДНА ОГРОМНА ВРАТА КЪМ ДУХОВНИЯ СВЯТ

Август е последният нощен час преди изгрева на годишния Кръговрат. Той е едно преддверие преди пристъпването в Храма на Кръговрата. В това преддверие ние заставаме всяка година, но не винаги можем да пристъпим напред. Само когато сме положили необходимите усилия, можем да видим двете носещи колони до вратите на Храма. Едната е колоната на Мъдростта, която от древността е била винаги свързана с откровението на мировите Мисли, а другата е колоната на Любовта, която трябва да обхване човешката воля. И ние знаем, че засега тези колони са разделени, а трябва да се съединят чрез човешките духовни усилия. Един от пътищата за постигането на това обединение е духовното съпреживяване на Кръговрата на година, което може да стане начало на Космическия култ, а той е достъпен за всеки съвременен човек с добра воля. Времето от Йоановден до Коледа е слизащата половина на годината, която води човека към истинско самопознание и преодоляване на всичко егоистично. Човекът, който върви съзнателно по този низходящ път, може да остави своите дарове на жертвения олтар на Храма и да окаже помощ за освобождаването на човечеството. Възходящата половина е от Коледа до Йоановден и тя води към жертвената любов и съзнателния избор на пътя към Новите мистерии. Целият Кръговрат на годината е една огромна врата към духовния свят, но човешката душа може да влезе в него, само ако успее да обедини двете колони чрез съзнателното преживяване на седемте празника и търсенето на Антропософията като ключ към вратата на Храма.

За съвременния човек е напълно достъпно непосредственото лично преживяване на Христовото Същество и Рудолф Щайнер посочва два пътя за това. Единият път води до срещата с Христос в сферата на интуицията. Такава среща е достъпна само за съвременния човек, който върви по строгия път на духовното ученичество и е достигнал до съзнателното издигане във висшите светове, където може да преживее Същността на Христос. Вторият път води към имагинативната степен, където Етерният Христос може да бъде виждан. През следващите 3000 години това преживяване ще става все по-достъпно за хората, които не вървят по пътя на духовното ученичество, но те ще могат да виждат този космически Дух, който е станал Дух на Земята. В бъдеще ще стане възможно виждането на Христос в духовната сфера на Земята. Двата източника на непосредственото познаване на Същността на Христос в съвременната епоха дават възможности за Неговото преживяване в най-висшата космическа духовна област - сферата на интуицията - и в сферата на най-близкия до Земята елементарен свят. Тези две възможности са следствия от Мистерията на Голгота и нейното повторение в най-близката до Земята свръхсетивна област. Те са двата пътя, по които ние можем да стигнем до истинската среща с Христос и до истинското познание за Него. Но ние не можем правилно да разберем дейността на Христос в човешкото същество, без да познаваме и Неговата дейност в земния организъм. Пътят към такова познание тръгва от съпреживяването на процесите на етеризираната кръв на Христос в етерната сфера на Земята и отражението на това действие в Кръговрата на годината. Преди Мистерията на Голгота е било невъзможно за човешкото същество да възприема този етерен поток, който е отразен от Рудолф Щайнер в Календара на душата. Едва след изливането на кръвта на Христос в етерния организъм на Земята става възможно за човешкото сърце да бъде проникнато от този етерен поток и днес едно сигурно средство за личното преживяване на Мистерията на Христос е медитативната работа със седмичните мантри от Календара на душата.

Първият път, който води човешката душа към Христос, се състои в седемстепенното Посвещение и седемте основни Християнски празника, които изразяват вътрешната същност на Кръговрата на годината. Същевременно те са седемте степени на Посвещението на самата Земя. По тези стъпала тя е започнала да върви след Мистерията на Голгота, за да се превърне в ново Слънце. Също като човека Земята има своите свръхсетивни органи и също като него тя има етерно, астрално тяло и Аз. И също като човека тя спи и се събужда. Времето на нейната зимна будност е периодът на засилването на нейното азово съзнание. И също както през деня полето на съзнанието на човека се препълва с мисли, чрез които той осъзнава себе си като азово същество, така и Земята се изпълва с мисли през есента и зимата. Това са големите Мирови мисли, които тя донася от макрокосмоса и от далечните звездни светове, така че през зимата Земята размишлява за своите летни преживявания в космическите далечини и по този начин тя усилва своето планетарно азово съзнание. А Христос вече е заложил основите на новото имагинативно виждане и ако човек изживява всяка година Кръговрата на годината, той започва да прави сигурни крачки към един съзнателен космически живот. Този съвместен живот заедно с Кръговрата на годината се превръща за него в култ и той може всеки момент да взима участие в него. Този космически култ е по-висш от всеки земен култ.

Праобразът на пространствените и времевите закономерности е скрит във взаимодействието между подвижните и неподвижните звезди, и тяхното ритмичното преживяване в хода на годината води до постепенното усилване на човешките чувства и воля. Когато това продължава достатъчно дълго, се развива способността да се стъпи на пътя на истинското подражание на Христос. А това е пътят на жертвеното служене в големия космически Храм, в божествения храм на Кръговрата на годината. Духовните същества, които служат в този храм, носят живота, светлината и любовта на Етерния Христос. А човекът, който се стреми към такова жертвено служене, може да преживее цялостното преобразяване в големия космически Храм и тогава светът става Храм и дом на Бога. Ако този познаващ човек се издигне от познанието към служенето в Храма, тогава това издигане се превръща в началото на една изпълнена мисия на Антропософията в света. Но това е крайната цел, а преди това духовно стремящият се човек поглежда към протегната ръка на Михаил и пристъпва към Подготовката и Просветлението като възможност, която ежегодно му дават седмиците

преди Михаиловото време. Този човек трансформира своето мислене и го връща обратно на Михаил, който иска да живее в човешките сърца. Но за да може да постигне тази трансформация, е необходимо съзнателно преживяване на вътрешните процеси в духовния живот на самата Земя. При едно много фино и внимателно самонаблюдение човек може да открие в себе си влиянието на духовната страна на годишния Кръговрат и на земните жизнени ритми. Тогава той долавя как в средата на лятото Духът и душата на Земята започват да се съединяват с нейното планетарно тяло, и той вижда как започват да се връщат онези мисли-същества, които са избягали от него във възходящата половина на годината. Те се връщат пречистени и оживотворени от космическите далечини, но сега вече са обновени от Мировите мисли. Най-благоприятните условия за одухотворяването на човешките мисли чрез Мировите мисли възникват в самата природа всяка година в края на лятото. Точно в това време на годината Михаил дарява силата на човешките мисли, за да се приближат до Мировите мисли. Но той е един строг и изискващ, а не подаряващ Дух. Той избира онези човешки души, които са способни да чуят неговия утринен призив, защото в годишния ритъм на Земята Михаиловото време съответства на силите на утрото. Михаиловият призив събужда човешките души с думите: „Ние, съвременните хора, се нуждаем от правилен слух за духовния утринен призив. Утринният призив на Михаил иска да открие на душата духовното познание чрез възприятието на истинския утринен призив." С този призив Михаил кани човешките души да стъпят на новия път на Посвещение, който днес е открит за всеки човек. Михаиловите души знаят, че трябва да оставят Михаил да живее в техните сърца и да му посветят своя живот и всички духовни усилия. В своя индивидуален духовен живот те следват Михаил по пътищата, които той посочва на душите им. Хората, които в своя минал живот са били служители на Михаил, идват отново на Земята в края на 19 век, водени от стремежа да действат заедно с него в свобода и той им посочва пътя за развитие на висшата мисловна дейност. Преди това човек може само да чувства мислите, които се пораждат в неговото същество, но не може да мисли със собствената си вътрешна активност. Днес Михаил показва на духовно стремящия се човек една истински активна мисловна дейност и освобождава мислите от областта на главата, за да ги насочи към сърцето. След като събуди сърцето и го одухотвори, човек може да живее в светлината на мислите. Едва тогава сърцето започва да има мисли и да живее в мисловната яснота на душата, защото мислите, които днес се стремят да обхванат духовната същност, извират от сърцата.

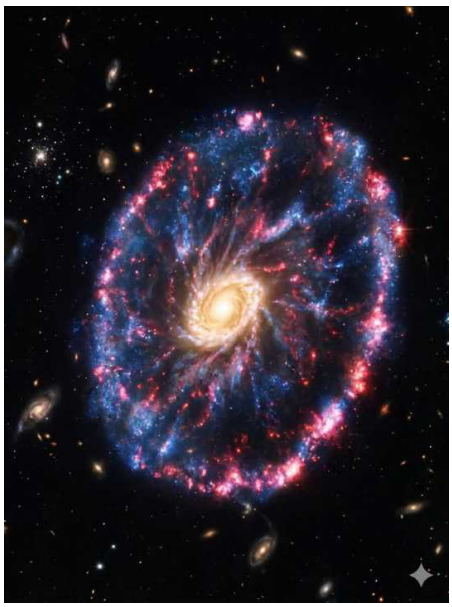

Хората, които са отворили сърцата си за Михаил, живеят в ритмите и процесите на Кръговрата на годината като в свой собствен дом. Те разпознават Михаиловото време като едно годишно утро, а времето преди него като най-тъмната част на нощта преди зазоряване. От този тъмен нощен час всеки човек може да изтегли новите сили, необходими за съзнателното преминаване през следващата част на годишния Кръговрат, и това изживяване може да стане негов собствен опит. Той може да се опита да развие в душата си една пречистена, опираща се на себе си духовна активност, но тя не трябва да остане едно несъзнателно изживяване. Точно в прехода от нощта към годишното утро е възможно в отвлечения свят на мислите да се влее една изпълнена с живот духовна активност. Тогава заедно с времето на Михаил ежегодно настъпва и световното утро и ние прекрачваме този преход всяка година, но не винаги посрещаме утрото с онази будност, която очаква от нас Михаил. Подготвителните седмици за нашето събуждане са през август и когато пропускаме медитативната подготовка, ние проспиваме и световното утро. А колко дълго ще се задържим и тази година в самото преддверие преди да пристъпим в Храма, това изцяло зависи от нашата будност и нашата смелост. Когато се окаже, че такава смелост не ни липсва, ние се включваме съзнателно в годишното Михаилово време и всяка наша следваща среща е откровение и изява на процесите, които извършват духовните същества. Ние ясно долавяме намиращите се зад тези процеси духовни същества и живота, който пулсира в тях. Но още по-ясно долавяме копнежа към свобода, който е възможен само чрез одухотворената мисловна дейност в човешката душа. Само там може да израсне съзнанието за свободата и само чрез нея можем съзнателно да служим на мисията на Михаил, която е внасянето на силите, чрез които мислите-сенки могат да добият нов живот в етерните тела на хората. Когато стремежът към свободата стане съзнателен, тогава към оживените човешки мисли могат да се насочат свръхсетивните същества, за да донесат вечно присъстващата и действаща помощ от Духовния свят. Човекът, който умее да обръща внимание на тези неща, знае колко е важно да не пропусне събуждането през тази година и знае как да работи за това вътрешно събуждане. Той знае дълбокия смисъл на думите на Рудолф Щайнер: „Архангел Михаил прекосява света с цялата сериозност на своето същество, на своите протъкани от любов действия. Който се уповава на него, той утвърждава любовта в отношението й към външния свят, иначе тя се превръща в себелюбие. Михаиловите сили могат да станат част от нас само, ако човекът воден от преизпълнената си с обич воля, превръща себе си в инструмент на божествено-духовните сили. Затова можем да кажем, че днес е епохата на Свободата и всичко, което вършим, трябва да произтича от свободните морални подбуди с вътрешен импулс за духовно пробуждане и израстване."

Дори и когато в една конкретна година духовният ученик е преминал съзнателно периода на Подготовката и Просвет-

лението в годишния Кръговрат, това не гарантира, че през следващата година ще постигне същото. Вратата на Храма може да се окаже заключена, ако будността не се поддържа с необходимото постоянство и смелост, и ако не се полагат усилия да се развиват михаиловите добродетели. За влизането в храма е необходимо обединяването на двете колони, а това надхвърля предаността в служенето на Михаил. Полагайки постоянно духовните усилия, михаиловият ученик може да преживее изливането на вътрешната светлина и тогава той е наясно, че душата му е достигнала до Просветлението. Точно това преживяване превръща настъпващото Михаилово време в празник и възможност за съдействие с други предани михаилови души, защото за изпълнението на своята мисия Михаил се нуждае от смели и храбри хора. След преминаването в края на септември през празника на Михаил предстои адвентът и следващите ежегодни срещи с други духовни същества, които подкрепят човешките души в преодоляването на трите големи изпитания през есенните месеци. Когато михаиловият ученик пристъпва към адента, той е вече наясно, че ежегодното пробуждане на душата му през август и септември е само една малка стъпка към по-трудното духовно преживяване. Ако куражът не го е напуснал и ако е решил да продължи напред, той знае, че му предстои да преживее в душата си смърт и възкресение, за да върви към следващите годишни празници и да достигне до Посвещението. Широко отворена за пристъпването към това смело решение стои вратата към духовния свят, която е самият Кръговрат на годината.

Веселина Велкова

ЛЮБОВ, САМОТА И СТРАДАНИЕ

Свети Франциск – 800 години

Едва ли има в световната история друг човек, освен Свети Франциск, който може да каже тази уникална молитва и през целия си съзнателен живот да я следва, да бъде инструмент на Божия мир:

„Господи, направи ме инструмент на Твоя мир, където има омраза, нека сея любов; където има рана - милост, където има съмнение - вяра, където има отчаяние – надежда, където има тъма – светлина, където има тъга – радост. О, Боже Всемогъщи, дари ме да не търся утеха, а да утешавам, да не търся разбиране, а да разбирам, да не търся обич, а да обичам, защото когато даваме, получаваме и в прошката ни прощават, и в смъртта се раждаме за вечен живот. Амин!"

На 3 октомври тази година се навършват 800 години от деня, в който Свети Франциск от Асизи преминава прага, но въпреки дистанцията на времето те не ни отдалечават от него, а ни доближават до тази забележителна и необикновена индивидуалност. Защо да поглеждаме толкова назад, с какво ни привлича този монах? Защо чувстваме Франциск Асизки така близък до нас? Рудолф Щайнер говори за него и разкрива същността му, делото му, безрезервната му любов и неговия пример, и за това ще се опитам да припомня нещата, които знаем от лекциите му. Особено сега в 21 век, във времето, в което живеем - време на локални войни, дезинформация, откровени лъжи и манипулации по медиите, по социалните мрежи и от политиците, в сферата на постистината и дехуманизацията на обществата в световен мащаб, е много необходимо, особено за младото поколение да се открояват морални личности, които със своята самоотвержена любов и духовна сила помагат за лекуването на света. Такъв пример е Свети Франциск. Затова, вярвам, че и за младите хора, ще бъде интересно да открият Франциск сега, когато тези 800 г. ни връщат отново към него. Франческо ди Пиетро ди Бернардоне – Свети Франциск, е роден през 1182 г. в семейството на богат търговец от Асизи и като младеж мечтае да стане рицар. Той участва в битката на Асизи с Перуджа и попада в плен, а когато се завръща вкъщи, се разболява тежко и преживява духовен катарзис. В резултат на това той раздава имуществото си на бедните, а баща му го лишава от наследство. Франциск се оттегля от всякакъв земен и външен живот. Той избира да бъде беден, но бедността за него е свобода. За тази преживяна трансформация от младия рицар Франциск, Рудолф Щайнер казва, че той, който е имал копнеж да стане велик войн, се превръща в човек, който търси милостта, състраданието и любовта, че силите, които е могъл да използва за външния свят, се превръщат в морални импулси на вътрешния му живот. Знаем от Рудолф Щайнер за чудесното му откровение, в което се разкрива това, което той е чувствал и по отношение на Природата, и природните царства, и както никой друг е намерил такива уникални слова за нейната душа. С огромна любов, благоговение и възхищение от цялото си сърце той говори за Природата:

„Всемогъщи и милостиви Боже, Нека бъдат твои всяка почит, великолепие и слава. Единствен Ти, Господи, ги заслужаваш. И нито един човек не е достоен, за да се обърне към Теб. Благословен бъди, Господи Боже, Ти и всички създания, а най-вече нашият достоен брат Слънцето, което поражда деня и ни озарява със своя светлик. Тъй прекрасно е то, Боже велики, а е само Твой символ и знак. Благословен бъди Господи Боже, заради нашата сестра Луната и заради всички звезди, които си поставил в сияние и блясък по небесния свод. Благословен бъди, Господи Боже, заради нашите братя, заради Вятъра, Въздуха и Облаците небесни, заради сегашните и минали времена. Благословен бъди, Господи Боже, заради нашата сестра, Водата, тъй смирена добра и чиста. Благословен бъди, Господи Боже, заради нашия брат, Огъня, който ни стопля в нощта. Огънят - тъй

приятен и весел, но и тъй могъщ и страшен. Благословен бъди, Господи Боже, заради нашата майка, Земята, която ни дарява с прехрана и сили, с плодове, цветя и уханни треви."

След тези поетични думи за сливането му с природата, Рудолф Щайнер казва, „че тук нещата са усетени извън всяко себесъзнание, че опиняващата сила на сърцето е тази, която прониква в недостъпните за сетивата сфери." Така човек може да развие чувството на благоговение, единение и обич към природата. Защо при Свети Франциск се поражда това възвишено чувство, откъде той черпи тази сила, това вдъхновение? Какво в неговото минало му дава тези възможности? Каква е тази мистична сила на сърцето, която го превръща в един от най-уникалните Христови последователи? Наричан е - „Alter Christus" – „Втори Христос".

Рудолф Щайнер казва, че в своята предишна инкарнация в осми век на нашата ера в Колхидските мистерии, Франциск Асизки е бил ученик на Буда, който е действал,като същество в духовно тяло. В тази школа под въздействието на Буда, Франциск Асизки е живял в предишната си инкарнация, в която е трябвало да приеме импулса на своя посветен на душата живот, за да може той да се разпространи по-нататък върху Земята, за да се отклонят хората от чисто материалния живот. Този импулс, който продължава да живее във Франциск Асизки, не може да има материалистична мисия на Земята за нашата епоха. Хората от по-късните времена няма как да станат последователи на Франциск Асизки, защото неговите правила за живота не могат да бъдат пригодени към материалната култура. Невъзможно е в една външна, материална култура той да има последователи, въпреки неговата голяма сила. От 12 век насам в мистериите на Розенкройцерите е дадена посоката, в която трябва да се развиваме, като земни хора. Трябва да работим със земното си тяло, когато се намираме между раждането и смъртта, и да се вживяваме външно в материалното битие, и да бъдем в унисон със своето време, с неговите успехи, но за душата, която се свързва с материалното съществуване, трябва да има възможност за разбиране на вътрешното изживяване на проповедите на Франциск Асизки за живота на Земята. Душите на хората трябва да се усъвършенстват все повече и да придобият две природи за бъдещето. Приемайки в душите си импулсите на земното съществуване, ние трябва да бъдем в хармония с него. Също така трябва да можем, да се отдадем и на живота на душата, да имаме моменти на уединение с нея. Така, както е необходимо да живем с външния свят, също така е важно да намираме време, да се посветим на душата си и да станем вътрешно много тихи ученици на Франциск Асизки или на учителя му Буда. Независимо от материалния живот в душевната тишина можем да открием още духовни учители, които да ни разкрият своите задачи. Един от тях е Кристиан Розенкройц, който има мисията да помогне в конкретен момент за живота между смъртта и новото раждане.

От Рудолф Щайнер знаем, че Буда в началото на 17 век отива на Марс и преобразява природата и същността на планетата извършвайки жертва подобна на Мистерията на Голгота, която Христос прави за Земята. Заради тази жертва Буда става велик Спасител на Марс. Неговият път минава през издигането му до учението и до благовестието за великия мир и хармоничното съществуване. Буда се пренася в планетарната сфера, от която произхожда силата на агресията. Така в сферата на Марс е внесен нов импулс и той е проникнат от съществото на Буда. Оттогава там се намира изпълнената с мир субстанция на Буда. Ние можем да преживеем всичко това в душите си. Можем да се върнем към живота на Франциск Асизки и да превърнем в образи това, което знаем за него от лекциите на Рудолф Щайнер и не само от него. Когато бащата на Франциск го лишава от наследство, той заживява в бедност, основава Францисканския орден на миноритите „по-малките братя" на Христос и възстановява със собствените си ръце изоставената църква край Асизи. Започва да води аскетичен живот в бедност, да помага на болни, страдащи и изоставени, за което никога не получава благодарност и разбиране. Здравето на Франциск от Асизи се влошава и му се налага да предаде ръководството на ордена. Тежко болен, той се оттегля и живее далеч в планината Ла Верна, където получава петте кървави рани по тялото си, като на Исус. Последните години отживота си той прекарва в самота и страдание. Когато говори за смъртта, той я нарича своя сестра. През есента на 1226 г. Франциск усеща, че краят му наближава и отива още веднъж, за последен път в града, в малката църква „Порциункула", която е част от голямата базилика „Санта Мария дели Анджели",където за първи път е проповядвал с ордена си.

Удивително е как Франциск Асизки е могъл да развие своите мощни морални импулси и да ги превърне в лечебна сила, за да лекува със своите дела, изтъкани от любов и висш морал. Той отива при хората, които страдат от проказа и са изоставени от всички, защото медицината тогава не може да се справи с болестта. Със силата на моралните импулси, които струят от него той успява да даде облекчение на страдащите, духовна помощ и утеха. Много от тези хора, които са имали голяма вяра и доверие, са приели моралните импулси и сили от Франциск Асизки и са получили лечение. Как е могло да се случи всичко това и какво е действало в душата на този толкова уникален човек? Знаем от Рудолф Щайнер, че не всички хора могат да достигнат висшата мъдрост. Той казва, че това не противоречи на Божественото регулиране на света. Това, което е подредено и определено вътрешно в духа, се спазва и от божественото регулиране на света. Това е закон не само за развитието на човечеството, а закон за цялата еволюция. Прогрес в еволюцията е възможен само чрез това, че едни изостават назад, а други се движат напред, дори отвъд определена точка на развитие. За цивилизацията на Европа са изминали хиляди години под тези влияния, за да могат душите да се усъвършенстват и издигат. Водачи на тази класа стават такива души. Издигането им на по-високо ниво и развитието дава възможност на класата да се възстанови отново от големиянеуспех, който европейските души са претърпели в атлантската епоха. Европа започва да се променя от морално пропадане към постепенно морално подобение. Онези издигнати хора, които са били по-смели в делата си, са ставали образци за народа, който им подражавал и са наричани принцове. Това довежда до издигането на морала на европейците, защото в човешката душа е за-

ложена основата на моралното добро. Когато някой човек е лош, то е защото е допуснал духовна грешка и се е отклонил от моралността. Моралните грешки трябва да се поправят, а също и последствията им, защото злото поражда демоните на болести, а срещу тях се задействат свръхморалните сили, каквито има Франциск Асизки. Премахването на духовната грешка е основание за усъвършенстването на човека. Рудолф Щайнер казва: „Тогава, какво е отношението, което човек трябва да има към ближния си? То е, че той се нуждае от вяра в изначалната доброта на човечеството като цяло и навсяко отделно човешко същество в частност. Това е първото нещо, което трябва да кажем, ако искаме да говорим с думи за морала; че нещо не измеримо добро се крие в основата на човешкатаприрода. Това е, което Франциск от Асизи е осъзнал“. Той вижда доброто в човека, както и това, което съществува дълбоко във всяко човешко същество като божествени духовни сили. Той разбира, че болестта проказа е наказание, следствие на греха, който е духовна грешка и трябват много мощни противосили, които да я премахнат. Възвишената вяра в добротата, дава възможност в неговата душа да се прояви безграничната любов към хората и да я превърне в такава сила, която морално помага и лекува. Рудолф Щайнер, казва, че това са двата импулса, които са основа на истински морален живот: „от вярата в божественото в основата на всяка човешка душа и безграничната любов към човека, която произтича от тази вяра“. Практическата, действаща любов дава сила и надежда за бъдещето. Франциск Асизки е проповядвал малко за вярата, покаянието и любовта, но сам той е бил тяхно въплъщение. Само тази действаща любов, която Франциск е носил в сърцето си и излъчвал от себе си, е могла да доведе развитието на човечеството напред в морален смисъл към божественото. След посвещението си в Колхидските мистерии Франциск Асизки развива в себе си тази любов. В него живее мъдростта, която е получил, заедно с братството и равенството на хората, и обичта към всички, а Христовият импулс, който се влива в него, укрепва душата му. Той е пропит и от рицарските и европейските добродетели. Христовият импулс, заедно с доблестта и храбростта го преобразяват и превръщат в човек, в който любовта е действена сила. Тези добродетели на старата доблест и храброст, пренесени в духовното, са любов. За човешките добродетели и морала е писал Платон. Той е описал четири добродетели, които моралният човек трябва да притежава. Те са Мъдрост, Доблест, Умереност и Справедливост. Мъдростта е моралът, който е фундаментален за живота. Доблестта или Храбростта е в овладяването на страха, безкористно действие в името на доброто и висшите истини, и морални ценности. Умереност или Въздържание е обуздаването на чувствените импулси действащи в човека. Справедливостта е хармоничното балансиране на трите добродетели. Тези Платонови добродетели се проявяват в живота и делото на Франциск Асизки, където благодарение на Христовия импулс мъдростта и храбростта се одухотворяват и се превръщат в любов. Възхищение предизвиква и неговият стоицизъм, въпреки несгодите, които понася, въпреки отказването от земните блага, той посреща и понася всичко с жизнерадост, която както любовта извира от сърцето му.

Вярвам, че винаги има смисъл да си припомняме духовната истина, която знаем от Рудолф Щайнер за Свети Франциск Азиски. Надявам се, че сега когато честваме 800 годишниот смъртта му, много хора ще бъдат вдъхновени да следват неговия път - на безрезервна любов, добрина, доблест, смирение, прошка, отговорност и висок морал. Всеки човек, който желае, може да се превърне в Христов служител, ако живее така, че пламъкът на Христовата любов да свети в него и по примера на Свети Франциск да действа в света. Да е готов да зададе на другите въпроса: „Какво мога да направя за теб?“ Воден от обичта към хората да каже, като Апостол Павел: „Не аз, а Христос в мен“ и тогава божествената любов и истина да ръководят живота му, а Рудолф Щайнер ни разкрива още по-дълбокия смисълна тези думи: „ Не аз и моето спасение, а Христос в мен и спасението на света!“

Вихра Калапишева

КАК ДА ЧЕТЕМ РУДОЛФ ЩАЙНЕР КАТО АЛХИМИЦИ

Мъртвата нота и живите обертонове

Ако помните какви звуци издаваше компютърът „Правец 84“, знаете колко досадна може да бъде една механична „гола нота“. Подобен сигнал произвежда и валякът, докато се движи на заден ход. Тези звуци имат нула живот в себе си. Липсват им онези допълнителни трептения, по които се познават живият човешки глас и чувствата на пеещия.

Тези така наречени обертонове са придружаващи честоти, които се раждат заедно с основния тон и звучат в съгласие с него. Затова физиката ги нарича хармоници.

Георги Календеров е журналист във всекидневния печат от 1991 година. Бил е редактор и репортер във вестниците „Марица“, „Неделен новинар“, „Денят“, „Шоу“, атинските седмичници „Български глас“ и „Хъшове“ и др. Водил е седмичните предавания „Кристална топка“ в радио Канал КОМ и „Тринайсетият стол“ в Дарик Радио. Автор на няколко книги, сред които „Изкуството да бъдеш чужденец“ и „Родени убийци“ (в съавторство с Дилян Вълев), „Срещи с маг Селена“ и др. Участва в Европейския месец на културата Пловдив ,99 с изложбата „Чисто изкуство (Natural Born Artists)“. От края на 90-те се занимава основно с интернет проекти, като през 2006 г. поставя началото на групата новинарски сайтове MarsMedia Group.

В GA 115, 3-та лекция, Рудолф Щайнер пише:

„Всеки музикален тон се отличава от шума именно чрез своите резониращи обертонове. При компресиране на една мелодия в хармония, ние **сгъстяваме** не само всяка отделна нота, но и нейните обертонове. Специфичният говорен звук се ражда, когато душата **подсъзнателно отклони вниманието си от основните тонове**; тяхното пренебрегване ѝ позволява да улови и обедини единствено чистата хармония на обертоновете.“

Тук откриваме алхимичната формула solve et coagula (разреж-

дай и сгъстявай), която може да ни насочи към правилното четене на книгите на големия посветен. Според Щайнер така работи и самото ни възприятие: душата схваща смисъла на един звук, като „недочува“ основния му тон и улавя единствено хармонията на придружаващите го звуци. Казаното за слуха важи с пълна сила и за четенето: буквалното съдържание на текста е основният тон — неговото олово; а смисълът, скрит в обертоновете, е неговото злато.

Солният процес: Текстът като „знак“

Това буквално четене само с интелекта, което може да се наизусти или да „се разбере веднъж завинаги“, съответства на универсалната **Сол** в алхимията. Солният процес (осоляването) е „проявеното“, втвърденото и умъртвеното — онова, което сме взели от живата мисъл и сме го материализирали в извод, възглед или заучена предпоставка.

Сухия, информативен първи прочит можем да оприличим със „знака“. Знаците са носители на еднозначна информация, подобно на пътните табели „Stop“, „Влизането забранено“ или „Глуха улица“. Знакът е лишен от живот: четеш, казваш си „Това го разбрах, това го знам“ — и го забравяш.

Меркурий: Ритъмът и превръщането в символ

Според антропософския автор Денис Клочек*, изходът е да превърнем знака в символ. Тогава пропускаме обичайното и започваме да съзерцаваме обертоновете. Как става това?

Вместо да заучим един абзац наизуст и да го умъртвим, можем да го четем няколко дни подред, сравнявайки различни негови преводи. (Не е нужно да владеете много езици — има достатъчно инструменти за автоматичен превод!) Например от разминаванията между немския оригинал и българския, руския и английския преводи изваждаме значения, които са далеч от очевидното, но са хармонични с основния тон. Твърде възможно е така да стигнем до идеи, които изобщо не са били вложени от автора по време на писането. Или пък са били заложени там и са чакали тъкмо ние да ги извадим наяве.

Когато открием вариации в преводите на различните езици, някои от тях сме склонни да ги наричаме “грешки”, защото се разминават с нашата идея как би трябвало да звучи един “правилен” превод. Но тъкмо тези пролуки са най-ценните и именно те могат да послужат за вход в обертоновете на текста. Не случайно старите розенкройцери нарочно са оставяли неточности в диаграмите си: за добрия ученик грешката е идеален портал! Където преводите се разминават, там знакът е още мек (не е прекалено осолен от нас) и ни пропуска навътре: лесно е да го разредим, да му позволим да „диша“ и в него да се развие живот.

Това е работата на универсалния **Живак (Меркурий)** — ритмизиране на субстанцията. През деня четем, разсъждаваме и медитираме; през нощта внасяме прочетеното под формата на въпрос в съня. Заедно с астралното ни тяло и Аза то пътува между звездите и йерархиите и се превръща в „потенциал“ — достига своето серно състояние (**универсалния Сулфур, Сярата**): чиста, напълно разредена възможност, преди да се завърне в дневното съзнание.

Ден след ден хармонията на абзаца ритмично се пречиства и ние започваме да я преживяваме като душевно злато: знакът е станал символ. По-добре е седем пъти да влезем в един и същ абзац в седем различни дни, отколкото набързо да изчетем седем абзаца наведнъж и да ги втвърдим завинаги, да ги наизустим или да си помислим, че край, вече сме ги разбрали наистина.

Сярата и раждането на „Иконата“

Следващата стъпка след символа е **Иконата**. Не всеки достига дотук, защото се изисква наистина непредубедено мислене, прочувстване и логика на волята.

Иконите не са само прозорец към Духовния свят — през тях и Духовният свят гледа в нас. Един образ от текста става икона, ако подхождаме към него с благоговение, удивление и готовност да се преклоним пред истината, най-вече когато тя се разминава с досегашните ни убеждения или с „научно доказаното“.

Минаването през Иконата е готовност да проведем **диалог** със същества, които живеят зад образа. Докъде води този диалог? През 1920 г. Щайнер отбелязва, че музикалното преживяване се стреми да се вглъби в единичния тон и да го **запита** *„доколко той самият вече е мелодия“* (GA 283).

Тук се вижда и защо говорим за злато. То не е четвърто стъпало след Сярата, а самото олово, преобразено — това, в което се превръща знакът, когато трите принципа свършат работата си; в това е и същинското Велико Дело. Заученото наизуст потъмнява и се забравя, както оловото; разбирането, изтръгнато от обертоновете и пречистено през ритъма, свети със собствена светлина. Затова е злато, а не информация: то вече не тежи в главата, а живее вечно в сърцето.

Алхимичен принцип	Етап на четене	Характеристика на процеса
Сол (Олово)	Знак	Буквално, информативно, „втвърдено“ и заучено знание
Живак (Меркурий)	Символ	Ритмизиране, сравняване, разреждане и сгъстяване, улавяне на обертоновете
Сяра (Сулфур)	Икона	Чиста възможност, ново творчество, диалог с Духовния свят

Единичният абзац, запитван търпеливо ден след ден, се оказва цяла симфония — цял свят. И кръгът се затваря: голата нота на „Правеца“, разтворена и пречистена през ритъма на Меркурий, зазвучава като Музика на сферите. А през иконата, която сме отворили, вече гледат и нас и ни разбират по-добре - като истински добри приятели.

Георги Календеров

* Dennis Klocek. The Seer‘s Handbook: A Guide to Higher Perception

ВСЯКА СРЕЩА ДА СТАНЕ РЕЛИГИОЗЕН АКТ

Неосъзнаването на влиянието на Сетивната, Разсъдъчната и Съзнателната души в нас е една от главните причини за проблемите в междуличностните отношения на антропософските групи и практическите инициативи не само в България. Това е едната причина за избора ми на тази тема. А втората причина е свързана с предстоящата инкарнация на Ариман и ако бъде правилно разбрано с мисленето на Съзнателната душа, нейното разглеждане може да бъде полезно. В началото ще припомня написаното за трите вида души от Р. Щайнер в неговата книга „Теософия": „Посредством Сетивната душа човек се сродява с животното. При него ние забелязваме усещания, влечения, инстинкти и страсти, на които то сляпо се подчинява… Същото е до известна степен и с недоразвития човек. Сетивната душа се различава от по-развитите висши сили на душата, която кара мисленето да й служи. Тази душа, на която служи мисленето, ще нарека Разсъдъчна душа. Тя може да се нарече още и Сърдечна душа… Това, което душата носи в себе си като Истина и Добро, е безсмъртно. Това, което се събужда като Вечно Начало в душата, ще нарека Съзнаваща душа."

Тук ще повторя това, което бях написал в статията за Петдесетница в миналия брой на „Антропософски вести", защото дава представа за развитието, което ни предстои. Знаем, че апостолите са били посветени в миналите си животи в древните мистерии, но повтарят развитието си по нов начин, защото сега йерофант е Самият Христос. Те са рибари със Сетивни души. Христос им обяснява значението на притчите и разговаря с тях на различни теми и те развиват Разсъдъчната душа. През четиридесетте дни след Възкресението Той им разказва в сбита форма това, което ние знаем от Антропософията. Още десет дни те обсъждат чутото помежду си и развиват съзнателната душа, а на Петдесетница ги осенява Светият Дух. Чашата на Граал е съзнателната душа, в която се „излива" Духът-Себе. Така за малко повече от три години те изминават еволюцията на четири културни епохи равни на 8640 години – египетско-вавилонската, гръко-латинската, нашата западноевропейска и следващата руска епоха, като праобраз, който човечеството ще следва.

Едно проучване на Евробарометър показва, че едва 5% от гражданите на Европейския съюз търсят повече от една причина за разбирането на външните събития. Не означава ли това, че едва 5% са с Разсъдъчна душа, а останалите 95% - със Сетивна?! За Съзнателната душа е рано да се говори, защото тя се развива чрез Антропософията. До края на нашата епоха ние, антропософите, ще имаме още поне една инкарнация, за да я развием. Най-правилно, но и най-трудно тя се развива чрез медитативно изучаване на „Философия на свободата".

Нека сега да разгледаме Сетивната душа. Тя обхваща възрастта от 21 до 28 години. Влияе се от миналото, защото Луциферическият двойник действа в астралното тяло: животът е стремеж главно към удоволствия, слава или поне признание от другите хора. Хората със Сетивна душа рядко търсят смисъла на живота. Те живеят във фактите, докато Разсъдъчната душа търси явленията зад фактите. Те обвиняват външния свят за неуспехите си, мислят си че разбират от всичко. Преживяват силни симпатии и антипатии под влияние на субективно пасивно мислене. Обикновено са материалисти. Могат понякога от суеверие да палят свещи в църквата. Когато остареят, част от жените стигат до силна вяра в православието, което е добре за тях. Р. Щайнер казва, че хората със Сетивна душа прогресират чрез справедливия гняв срещу неправдите в света. Населението на южните средиземноморски страни и Балканския полуостров е с преобладаваща Сетивна душа.

В главата „Интелект и разум" от книгата „Една теория на познанието в Гьотевия светоглед, съобразена с идеите на Шилер" 25-годишният Рудолф Щайнер не използва термина интелект и разум. В главата "Интелект и разум" на книгата "Съдба или свобода, една теория на познанието "Гьотевия светоглед" Щайнер казва, че най–чистият път за развитието на Съзнателната душа е в следните две книги – "Гьотевия светоглед" GA 2 и "Философия на свободата" GA 4. В главата "Интелект и разум" 25-годишният Р. Щайнер не използва термина Разсъдъчна душа и Съзнателна душа, а използва интелект и разум. Ще прочета няколко изречения, за да стане ясна разликата между тези два вида души: "Нашето мислене има да изпълни една двойна задача. Първо: да създава понятия със строго очертани граници; и второ: да съединява така създадените отделни понятия в едно общо цяло. В първия случай е налице разграничаваща дейност, а във втория свързваща дейност. Тези две духовни тенденции съвсем не се радват на еднаква грижа от страна на науките. Остроумието, което търси разграничаването на нещата, е свойство на значително по–голям брой хора, отколкото свързващата способност на мисленето, което прониква в глъбините на съществата. Сам по себе си Разсъдъкът (Разсъдъчната душа) не е в състояние да се издигне над разграничаването на нещата. Напротив, той непрекъснато се стреми да го запази. Това прави Разсъдъчната душа. Преодоляването на тази тенденция е работа на разума." Преодоляването на тази тенденция е работа на Съзнателната душа. Или с други думи, Разсъдъчната душа анализира, вижда отделните неща във света, докато Съзнателната душа синтезира и обобщава. Всеки човек има поне две прераждания в епохата на всеки вид душа. В рамките на една епоха има по–нисша степен и по–висша степен и за това може да се каже, че в последното прераждане на Разсъдъчната душа, преди да е готова да стане Съзнателна душа, се поражда стремежът към истината. От тази гледна точка хората са приели да наричат интелектуалци хората на изкуството, но обикновено забравят учените. Според мен, писателите и поетите нямат Разсъдъчна душа толкова, колкото учените до 19 век, които са търсили истината. Истината за тях е била нещо свято, докато след 19 век става това, че съвременният учен е с Разсъдъчна душа, но е готов, ако го финансира дадена фирма, която е против екологията, той да каже, че планетата е чиста. Но ако му платят другите, ще каже, че планетата е замърсена. Учените изгубиха своята обективност и се продават на Ариман за пари.

Разсъдъчната душа се развива в гръко-латинската епоха, а в човешкия живот – от 28 до 35 години. Нейното изкуство е музиката. При нея действа ариманичният двойник в етерното тяло, а при Съзнателната душа действа третата противоборстваща сила във физическото тяло. На нея ще противодействаме много по-късно с магически сили. Разсъдъчната душа вижда противоположностите в света, но избира едната от тях под влияние на симпатиите на Сетивната душа, а осъжда и критикува под влияние на антипатиите на същата душа – Сетивната. Осъждането е поставянето на някого под принудата на моя аз. Но този, който вярва в думите на Христос „Аз съм Пътят, Истината и Животът", знае, че Кармата, ръководена от Христос, е великият изправител на несъвършенствата. Каквото и да си направил, аз не те осъждам, защото Христос се грижи за това. От друга страна доброжелателната забележка е полезна, ако човек дори е благодарен за нашия съвет, вместо да се отбранява, както обикновено се случва. Обикновено Разсъдъчната душа е сигурна в правотата си, защото вярва в причинно-следственото мислене. Но Рудолф Щайнер казва, че във външния свят е реалната обективна Истина, духовната необходимост, зад която е Бог Отец, а в нас са грешките и заблужденията. Едно от значенията на розенкройцерската сентенция „В Христос умираме" е, че материалистичните понятия на низшия аз трябва да умрат. Нали най-големият враг на Антропософията са фиксираните ни представи. Малките деца имат гъвкави представи и лесно ги променят или разширяват, а ние трябва да станем като тях. Причината за това е, че Разсъдъчната душа може да живее дълго в предубежденията си и че те дават сила на астралното й тяло. Лошото при нея е, че ако хладният й интелект отстрани Сърдечната душа, той може да се превърне в инструмент на злото, какъвто е случаят при Хитлер, Сталин и други диктатори. Това се постига съзнателно и в черните западни окултни братства. И тъй като Ариман действа в етерното тяло, горките хора не могат да се променят.

Сега да преминем към Съзнателната душа. Христос говори за Сина Човешки. Син на гръцки означава „потомство". В случая, според Рудолф Щайнер, се има предвид, че Съзнателната душа е потомство на Сетивната и Разсъдъчно-сърдечната душа. В Съзнателната душа Истината е лъчезарната истината, лъчезарната светлина, която я отваря за Духа Себе или Светия Дух. Думата Истина в случая означава, че Съзнателната душа търси духовните причини зад събитията. Тя не уважава себе си повече от другите хора и открива собствения си Аз в любовта към тях. Абстрактната съвест постепенно се заменя от съзнанието, че ще отговаря пред Христос за всичко направено от нея. Това чувство ще води и до виждане на Етерния Христос. С любовта си Съзнателната душа е в хората и нещата, и те й откриват същността си. Тя вижда божественото в другия човек и всяка среща става религиозен акт. Съзнателната душа няма маска и помага на другите да си свалят маските. Тя вижда вечното в преходното, интересува се от всичко съществуващо, с което я среща съдбата. Важното е, че подобно на Гьоте започва да мисли с етерния мозък. Съзнателната душа живее свободно и плодотворно в противоположностите, защото вижда хармонията в тях, вижда хубавото в грозното, полезното във вредното и т.н.

Англичаните се раждат с развита материалистична Съзнателна душа. Французите са в Разсъдъчно-сърдечната душа, а германците развиват Аза, защото той хармонизира трите души. Има две отделни лекции, които подпомагат развитието на Съзнателната душа. Едната е „Нервност и Азовост" от „Изживявания в свръхсетивния свят", а другата не е издадена на български - „Практическо развитие на мисленето" от 18. I. 1909, изнесена в Карлсруе. Обобщено може да се каже, че мисленето не принадлежи на нас, а на Космоса. Мислите се черпят от света, защото са вложени в него. В събитията действа вътрешна мисловна необходимост. Това е основата на така нареченото интелектуално ясновидство, което според мен притежаваше Сергей Прокофиев.

И накрая нещо за необходимостта да сме готови за предстоящото въплъщение на Ариман. Неговата цел не са злите действия сами по себе си. Те помагат за подготовката на Съзнателната душа - да се развие напълно и да приеме Духа-Себе. Ще ви припомня, че болестта и смъртта също са подарък от мъдрите божествени сили. Смъртта на Христос е семето посято в душите ни. Всяко семе умира в почвата, но създава нов живот. Събрал съм много цитати от Рудолф Щайнер за инкарнирането на Ариман и ще цитирам един от тях. Той е от Коледната лекция изнесена на 25. XII. 1919 г. и няма GA. „Ходейки по Земята, Ариман ще донесе със себе си извънредно повишаване на човешкото земно разбиране. Ние, хората, нямаме задачата да пречим… на инкарнирането на Ариман, а да подготвим човечеството да го прецени правилно. Той има задачи и ще прави това и онова, а човек трябва правилно да оцени и използва това, което идва в света чрез Ариман. Човек може да го направи, ако е способен да се настрои по правилен начин към това, което Ариман вече изпраща в света…за да организира делата си без да бъде забелязан. Това не трябва да стане. Ние трябва правилно да се научим да познаваме неговите специфични качества. Ние трябва да сме способни да му се противопоставим напълно съзнателно."

Накрая, моят съвет към читателя е, при преценката си на обективността на антропософските статии и книги да има предвид възрастта на автора. 42 години са необходимото, но разбира се, недостатъчно условие за това. Самият Рудолф Щайнер започва първите си лекции след 40-годишна възраст – 2 години преди 42, защото времето го е накарало, а и в последната 1/3 от всеки седемгодишен период човек е под влияние на бъдещето.

Йордан Димитров

На света има както закоравели егоисти – и това се отнася не само до алчността - така и алтруистични личности, отдаващи се с любов на своите близки. И в двата случая тези качества са свързани с етерното тяло, като в следващата инкарнация те намират израз и във физическото тяло. Хората, които в един живот обикновено постъпват егоистично, в следващия живот остаряват рано и се сбръчкват преждевременно. Напротив, продължителната младост и свежест произтичат от един предишен живот, преизпълнен с любов и всеотдайност. По този начин дори и физическото тяло може да бъде съзнателно подготвено за следващия живот.

Рудолф Щайнер GA 95

АНТРОПОСОФИЯТА И ЛИБЕРАЛИЗМЪТ: СТРУКТУРНО РОДСТВО, А НЕ СЛУЧАЙНО СХОДСТВО

Либерализмът разглежда народите и държавите през призмата на универсалната политическа норма. Ако дадена страна не отговаря на тази норма, това означава, че тя трябва да премине през реформи, превъзпитание, институционално преустройство, а понякога това трябва да стане чрез силен външен натиск. Антропософията, когато се поддаде на изкушението на собствената си историческа схема, започва да разглежда народите от гледна точка на универсалната духовна морфология. Ако народът все още не е разкрил напълно съзнателната душа в западния смисъл, ако той живее по-силно със силите на чувствената или разумната душа, ако действа по начин, различен от този, който предполага средноевропейската форма на вътрешна дисциплина, тогава възниква изкушението да се види в него не пълноценен център на собствения му духовен свят, а носител в преходен етап. В някои случаи такъв народ се признава за политически незрял. В други – за културно и духовно неоформен. Но вътрешният жест остава един и същ. Именно тук говоря за структурно родство. И либералът, и погрешно изтълкувалият антропософ прекалено лесно заемат позицията на исторически педагог.

В либералната концепция това е изразено доста ясно: Русия се възприема като страна, която трябва да стане „нормална“, тоест по същество да се доближи до западния модел на политически и културен живот. Цялата своеобразност е толерирана само дотогава, докато не пречи на тази „нормалност“. Веднага щом руската история, руската държавност, руската духовна инерция или руската патриотична воля започнат да оказват съпротивление, те незабавно биват обявени за патология. В антропософията обаче тази логика се проявява по-фино. Тя се изразява не на езика на политическия натиск, а на езика на духовната последователност. Но ако зад този език стои все същият скрит западен еталон за съзнателната душа, все същата незабележима привилегия на средноевропейската форма на съзнание, то резултатът всъщност се оказва същият: Русия се явява като нещо, което все още не отговаря напълно на по-висшата историческа мяра.

Особено ясно това се вижда на ниво отношение към националната държава. Либералната концепция гледа с подозрение на всяка крепка национална форма, ако тя не е вградена в универсалния правен космос, утвърден от съвременната западна цивилизация. Тя толерира държавата само дотолкова, доколкото тя не настоява прекалено на собствената си цивилизационна уникалност. За руското патриотично съзнание това звучи заплашително. И не без основание. Защото патриотизмът знае това, което голият универсализъм не знае: човекът влиза в историята не чрез небесна абстракция, а чрез конкретна земя, език, предания, кръвна и духовна памет. Ако прекалено рано обявя тези форми за временни и относителни, аз разрушавам самата среда, в която Азът може да преминава своята карма. Аз лишавам от свобода нейната плът.

Тук се разкрива едно от най-дълбоките противоречия на съвременното антропософско съзнание. От една страна, то иска да бъде вярно на християнската всеобщност и да вижда човечеството като единно духовно семейство. От друга страна, то твърде често не умее да се отнесе с благоговение към историческата форма, в която тази всеобщност трябва да бъде въплътена. В резултат на това вместо братство между народите се получава тяхното фино изравняване.

Все повече ми се струва, че тук действа един и същи архетип на разумната душа, която преминава в съзнателна душа, но не е преминала през истинско християнско смирение. Тази душа се е научила да разграничава, да класифицира, да вижда закономерности, да строи големи смислови конструкции. Но тя все още не се е научила да притихва пред тайната на другия като пред непрозрачна светиня. Тя все още бърза да разбере, преди да обикне. Тя все още иска да определи мястото, преди да принесе вътрешната жертва на братството. В либерализма това води до рационалистична гордост. В антропософията – до езотерична гордост. Но коренът е много близък.

Руският патриотизъм отхвърля това не само защото е склонен към защита на държавата и традицията. Той го отхвърля, защото в дълбините му живее споменът за това колко често Русия е ставала обект на външно тълкуване. Искали са да я европеизират, модернизират, дисциплинират, просветят, рационализират, нормализират. И ако сега към нея се подходят с нова, по-усъвършенствана схема – вече не политическа, а духовна – реакцията ще бъде същата. Руската душа ще каже: отново искате да не ме чуете, а да ме разтълкувате на вашия език. Отново говорите не изхождайки от моята съдба, а изхождайки от вашата система.

Докато не се осъществи това пречистване, подозрението от страна на патриотичното съзнание ще остане оправдано. То ще вижда в антропософията не просто духовно учение, но и още една форма на западния универсализъм, който макар и с благороден маниер, все пак иска да бъде възпитател, а не брат. Тоест проблемът изобщо не е в това, че антропософията е прекалено духовна, а в това, че тя прекалено често оформя духовно същата асиметрия, която либерализмът оформя политически.

За да излезе от тази безизходица, антропософията трябва да премине през вътрешно покаяние. Тя трябва да се откаже от изкушението да бъде инстанция за цивилизационна оценка. Тя трябва да различи, че съзнателната душа не е тъждествена на западния индивидуализъм, че духовната зрелост не е тъждествена на културното сходство с Европа, че народната мисия не може да бъде изведена от готовата скала на историческите етапи. И тогава, може би, тя ще престане да бъде неволен съюзник на либералния универсализъм и ще може да влезе в истински диалог с патриотизма – не като враг, не като възпитател, а като съучастник в общото търсене на истината.

Казаното дотук е не толкова за либерализма, не толкова за антропософията и дори не толкова за патриотизма

поотделно, колкото за един и същ дълбоко залегнал възел в руската историческа съдба. Този възел е във въпроса за духовния суверенитет. Кой има правото да тълкува човека, народа и историята? Кой определя мярката на нормата? Откъде идва словото, което претендира за истина: отвътре, от живия опит на народа, от дълбините на неговите страдания, вяра и историческа отговорност – или отвън, като готова, повисша схема, на която остава само да се подчиним?

Либерализмът в руския свят се оказа слаб не само защото претърпя политическо поражение, и не само защото беше исторически свързан с епохата на разпада и унижението. Неговата слабост е по-дълбока: той твърде често говореше на Русия от позицията на външна норма. Искаше да я научи на свобода, но не умееше да обикне нейната конкретна историческа плът. Искаше да освободи личността, но не разбираше, че личността в Русия не живее в празнота, а в тежкия, противоречив, свещен и трагичен организъм на народа. Той твърде често говореше глобално от името на човечеството и твърде рядко – отвътре, от съдбата на родината. Затова беше чут не като глас на истината, а като глас на един външен съд.

Антропософията в Русия претърпява поражение всеки път, когато започне да говори със същия тон, макар и на по-фино ниво. Да, антропософията носи в себе си не политическа, а духовна универсалност. Да, тя иска да мисли за човека по-дълбоко, отколкото либералната антропология. Но всичко това не я спасява от грешки, ако започне да се възприема като скрита висша инстанция, имаща правото да обясни на Русия нейното място, незрялост, забавяне, историческа задача. В този момент антропософията престава да бъде духовна наука и се превръща в още една форма на културно наставничество.

Ето защо въпросът вече не се отнася до това дали антропософията е истинна. Аз вярвам, че в нейното дълбоко християнско ядро се съдържа истински импулс към освобождаване на мисленето, към пробуждане на Аза, към преодоляване на материализма и сериозно разбиране на човека и историята. Но историческата истина на учението се определя не само от неговото вътрешно съдържание, а и от това как то навлиза в съдбата на народа. И ако навлиза като чуждо наставничество, а не като братско съучастие, колкото и дълбоко да е, може да е исторически безплодно.

Духовният суверенитет не означава затваряне, самодоволна изолация или отказ от универсалното. Истината не познава национални граници. Христовият импулс е насочен към цялото човечество. Духовната наука по своята същност не може да бъде племенна или етнографски затворена. Но духовният суверенитет означава друго: нито една универсална истина не може да бъде приета плодотворно, ако изисква от народа първо да се откаже от себе си, да се усъмни в своята вътрешна истина, да се признае само за материал за по-висша цивилизационна форма.

Именно затова Русия реагира толкова болезнено на всичко, което носи в себе си скрита асиметрия. Тя може да приеме истината, но няма да приеме арогантността. Тя може да чуе универсалното, но няма да позволи да бъде превърната в обект на външно възпитание. Тя може да премине през дълбоко ученичество, но само ако това ученичество не унижава нейното духовно достойнство. Това е законът на духовния суверенитет.

Ако антропософията иска да има поне някакво истинско бъдеще в Русия, тя трябва да се откаже от изкушението да бъде метаисторически арбитър. Трябва да се откаже от почти незабележимия, но изключително опасен жест, при който средноевропейската форма на съзнателната душа се приема за универсален еталон. Тя трябва да се научи да прави разлика между вечното съдържание и собствената си историческа обвивка. Тя трябва да разбере, че Азът се пробужда в различните народи не по една и съща културна схема и че руската душа върви по своя път не като изкривен или бавен Запад, а като особена, тежко страдаща и все още не изказала своята истина форма на човешката съдба.

В този смисъл патриотизмът се оказва не враг на духовната наука, а нейното изпитание. Патриотизмът пита всяко учение: идваш при мен като освобождаваща истина или като скрита власт? Искаш да задълбочиш моето самосъзнание или да го заместиш със своя модел? Обичаш ли моята родина в нейната реална карма или само я търпиш, докато тя не стане подобна на твоя идеал? Това са сурови въпроси, но те са справедливи. И ако антропософията не издържи на тях, толкова по-лошо за нея.

Не искам да се отрека от антропософията в името на патриотизма. Но не искам и да я защитавам за сметка на унижаването на патриотичното чувство. Истината не може да се гради върху презрение към родината. Не вярвам в такава духовност, която изисква първо да се отслаби верността към родната история. Ако антропософията наистина е християнски истинна, тя не трябва да разрушава любовта към родината, а да я очиства от грубост, идолопоклонство и затвореност. Тя не трябва да отменя патриотизма, а да го преобрази. Да не прави човека безроден „гражданин на света", а да го води от сляпата колективност към свободна, отговорна, осветена от Христос любов към своя народ.

Това означава, че и патриотизмът трябва да премине през своето пречистване. В противен случай и той става лъжлив. Патриотизмът, който се затваря в самодоволство и обявява своята историческа форма за абсолютна, който се страхува от всяка духовна дълбочина, от всяко сложно самопознание и от всяко универсално измерение, се превръща в идол на кръвта и земята. Така той вече не служи на духа, а на колективната сянка. Но аз не говоря за такъв патриотизъм. А за патриотизма като вярност, като готовност да не предадеш родината си заради външна норма, като мъжество да останеш със своя народ в неговото страдание и надежда. Такъв патриотизъм не противоречи на духовната наука. Той изисква от нея честност.

Тогава изводът от цялата ми статия може да се изрази много просто. Спорът не се отнася само до либерализма, антропософията и патриотизма. Спорът е дали съвременният човек може да приеме универсалното, без да предаде конкретното, дали може да отвори духа си, без да загуби родината си, може ли да събуди съзнателната душа, без да я откъсне от живите сили на чувстващата и разсъдъчната душа, от които е изтъкана историческата съдба на народа.

За Русия този въпрос стои особено остро.

Завършвам с ясното усещане: Русия няма нужда от духовност, която идва като нова версия на външно господство, а от духовна наука, способна да уважава нейната вътрешна тайна. И антропософията ще има право на бъдеще в Русия само дотолкова, доколкото самата тя се съгласи да премине през този съд на духовния суверенитет.

Ако тя издържи този съд дори и в нещо малко, дори само у малцина — значи, нейният път тук още не е свършил. Ако не издържи, ще останат само отделни антропософски практики, следи, отблясъци и, може би, спомен за великата възможност, която не беше чута докрай. Но дори и тогава окончателната истина няма да бъде в поражението, нито в победата, а в това доколко точно човекът е успял да премине между двете бездни: между неоснователния универсализъм и затворената, самодоволна привързаност към местното. Именно в този тесен и труден проход се решава истинската духовна съдба както на антропософията, така и на патриотизма, и на самата Русия.

Юрий Волинкин
превод: Надежда Костова

Цялата статия на руски език

ФИЛОСОФИЯТА КАТО СРЕЩА, СЪБИТИЕ И СЪ-БИТИЕ

ВСИЧКИ ПЪТУВАНИЯ ИМАТ ТАЙНИ ДЕСТИНАЦИИ, ЗА КОИТО ПЪТНИКЪТ НЕ ЗНАЕ

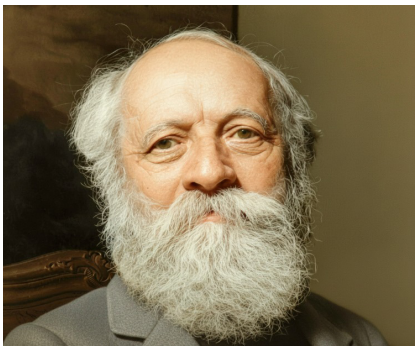

Това са думи на един философ екзистенциалист, който е дал своя фундаментален принос към теорията на познанието. От най-голямо значение за него е това, че в основата на обективното познание стои връзката с битието, която води към истинското познание. Ако читателят пожелае, той може да се опита да разбере особеното своеобразие на смисловата нишка, с която австрийският философ Мартин Бубер може да го отведе към широкото поле на социалната реалност. Неговият философски светоглед отваря широки врати към многостранната човешка цялостност, с който той се среми да преобърне една установена и повърхностна представа за реалността. Този мислител настоява да разберем, че същинската социална природа на човека е вкоренена точно в това, което можем да дадем на другия и че ние сме социални същества, когато можем да проявим любов, а не когато оцеляваме в нелюбовта.

Земният живот на Мартин Бубер е устойчив и последователен, а най-трайното в неговото постоянство е търсенето на смисъла на съществуващото. Въпреки че е построен върху последователност и постоянство, този земен живот обединява ярки контрасти. Той протича в две полярни културно-георгафски среди. Първата част от живота на Мартин Бубер е разположена в центъра на Европа. Той е роден във Виена. А през втората част живее в Палестина. Културният продукт на неговата духовна дейност се създава на два езика – немски и иврит. Това е другият контраст. В личното творчество на мислителя тези два езика взаимно се проникват. Третият контраст произтича от това, че личният му живот съвпада с историческите събития на епоха, в която настъпват катастрофални за съдбата на човечеството трагедии с остри конфликти и прояви на злото. В противовес на тези прояви на злото Бубер създава един светоглед, който е философия на толерантността, на ненасилието и взаимността. На остротата на историческото време той отвръща с мекотата на разбирането. Тези ярки контрасти в един живот показват неговата вътрешна диалогична природа.

Мартин Бубер е автор на теорията на диалога, която се изгражда от диалогиката на личния му живот. Темата за диалога е център на един диалогичен по своя характер светоглед. Две основни диалогични линии стоят във фундамента на този светоглед: диалога между философа и социолога Бубер; диалога между религиозния и екзистенциалния мислител Бубер. Силна синтезираща способност обединява тази диалогика в един цялостен светоглед фокусиран върху темата за взаимността. Цялото му творчество е създадено в диалог с неговата публика. Самият той е убеден, че книгите, идеите и мислителите не остаряват. Те винаги са в настоящето и срещата с тях се случва в точния момент. Срещата никога не закъснява. Точно такава е и нашата среща с този философ и точно такова е нашето пътуване в света на Бубер.

Нищо написано от него не може да се разкаже също както не може да се преразкаже природният пейзаж или музиката. Философското мислене на Бубер е спонтанно и свободно, и читателят се чувства изкушен да последва всяка стъпка на този мислител в едно пътуване с неясни и неподозирани дестинации. Първоначално този пътник се ориентира лесно и открива бързо, че основните категории във философската система на Бубер са срещата, връзката и взаимността. Но едно по-проникновено вникване в познанието предполага да се разкрие универсалният характер на диалога като същностна страна на битието. И затова е необходимо диалогът да бъде разгледан в неговата функционалност като отношение между природа и човек; между човек и човек; между човек и божественост. Бубер е избрал един архаичен език, който изразява по много въздействащ начин светогледните особености на цялото му творчество. Този странен избор изправя читателя пред сериозни затруднения, но същевременно раздвижва дълбинните пластове на езиковата култура. Такова въздействие върху езика може да окаже само текст, който тематично навлиза в най-вътрешните и жизненоважни страни на съществуването. Този текст

среща читателя не само с немската езикова архаика, но и с българската. И ако читателят преодолее езиковата трудност, той открива , че основната теза на Бубер в ранните му философски изследвания е, че светът е също толкова двойствен за човека, колкото е двойствено самото човешко поведение. Бубер обяснява, че поведението на човека е такова съобразно двойствеността на елементите на словото, които той е способен да изговаря. Елементите на словото не са отделни думи, а словесни диади. Според Бубер, човешкият Аз също е двойствен и за да бъде осъзнат, трябва да бъде разгледан в неговата двойствена природа. Извън периметъра на тази двойственост Азът остава неразбран и непознат. Бубер вижда човека като център на мирозданието и твърди, че всяко философско познание за битието трябва да започва с познание за човека, защото всяка философия е антропология по своята същност. Всяко неантропологично познание, според него, не е философия.

Този мислител е убеден, че всяко познание за човека трябва да визира азовостта и тук Азът се разбира като носител на самосъзнанието. А самосъзнанието, според него, е духовно-душевната цялост на човека като център, прикрепящ индивидуалността към нейното обкръжение. Природата на Аза е противоречива и се проявява в отношението му към неговото обкръжение. Бубер смята, че съществуват две магистрални проявления на дуалността на Аза и ако читателят му се довери, би могъл да направи интересни открития. Например това, че в света на Бубер не съществува невзаимност, всичко е баланс между две активно действащи страни. И когато читателят направи своето първо откритие, той се чувства увлечен в пътешестието и въвлечен в света на Бубер. Според този мислител, враждебността, антипатията и неприемането никога не действат еднопосочно и едностранно. Те са винаги взаимни и ние влизаме в ролята на жертви на ненавистта на другия само когато не осъзнаваме собствената си активност. Когато очите ни се отворят за скритите страни на взаимността, ние разбираме, че отдавна сме пожелали да се срещнем с тази неприязън. Точно така стоят нещата с любовта, защото в света на Бубер не съществува невзаимна любов. Но точно към тази своя тайна той не иска да ни поведе, когато сме прочели само първата му книга. Необходимо е да прочетем и „Една философска равносметка", или „Задушевният разговор", или „Божието затъмнение", за да се разкрият пред нас и другите тайни. Една от тях е, че целият действителен живот е среща и че този, който обича, обединява Бога със света. Върху проникновеното и многопосочно разбиране на взаимността е изграден целият светоглед на Бубер, но той има и други опорни точки. Дуалността на Аза се проявява в коренно различното му отношение към света. Отделният човек присъства в динамиката на природния свят, на социума, на космоса и на универсума. В светлината на Буберовото мислене отделният човек изначално се разграничава от обкръжаващия го свят. Всеки човек се обособява като осъзнаваща себе си отделност. От момента на възникването на тази отделеност и дистанция е започнал да се извършва ахриактът, който е конструирал човека като човек. Човекът е породил своето съзнателно битие, а светът около него се е превърнал в насрещно битие. И в откроилата се дистанция човекът не се държи като зрител, а като участник. Самата дистанция вътре в себе си е заредена с две противоположни тенденции: отдалечаването и привличането. Първата тенденция води към обособяването на Аза, към неговото дистанциране и потъване в самия себе си. Втората тенденция води към неговото съучастие в сложните комуникативни прояви, на които е способен само човекът. В тези две душевни тенденции човешката душа може да бъде студена или топла; дистанцирана или съпричастна, а Азът винаги носи природата на архидистанцията, която някога е породила неговата вътрешно противоречива и същевременно единна същност. Авторът не подценява първата душевна тенденция и дори й отделя твърде голямо внимание в своето фундаментално произведение, но той категоризира ценностно втората душевна тенденция. Във втората тенденция е разгърнат идеалът на Бубер за човека в обкръжаващия го свят. Животът на всеки човек е истинен, автентичен и действителен дотолкова, доколкото в него присъства съпричастността и способността да се включва в сложните социални процеси. Тази морална ценност стои в основата на неговото самоизграждане и осъществяване. Идеалът пропада там, където властва дистанцирането и несъпричастието. Там е дефицитът на позитивността и в него неизградената хуманност се изявява като болест на отношенията, като ущърб на доброто. И точно това антропологически ценностно схващане на проблема за човека в битието прави Бубер екзистенциален мислител. В размислите си за човека той държи да се опира на аксеологията, интересува го ценността като ключ към разгадаването на същностите. Основната ценност тук е човекът в съществуването си като единна цялост. Авторът се опитва да прозре човека в жизнената му единност и активност, така че той да бъде разбран като екзистенция, защото екзистенциалната философия е антирационалистическа. Според Бубер разумът е непригоден инструмент за изследване на истината. Процесът на познанието има стойност само тогава, когато може да бъде построен върху естествено поведение на цялостната личност. Уверението, недеформираният и привързаният към своето ежедневие човек мисли екзистенциално. Той не мисли абстрактно, спекулативно и систематично, защото разсъдъкът е сляп за ценностите, а в екзистенциалното мислене човек участва с всички свои предчувствия, опасения, надежди, грижи и потребности. Ценностите са тези, които привеждат живота в движение и превръщат нещата в познаваеми.

Резултатите от философското изследване на Бубер водят до обобщението, че светът е разделен на две полярности, които най-общо могат да се нарекат Любов и Нелюбов. Битието предоставя на човека едната и другата реалност, в които той различно се вгражда в различните фази на живота си. Проследявайки това философско изследване, до читателя достига едно общо внушение за любовта и нейния антипод. Авторът разкрива битието на Аза и това, че той съществува само доколкото е насочен към нещо, което спрямо него е другост, защото няма Аз сам по себе си. Всеки човек реално се конструира чрез другостта, която той намира в обкръжаващия го свят. Мартин Бубер очертава вододела между Аза и света така: има такъв тип проявления у човека,

в които той влага цялото си същество. Но има и друг тип проявления, в които той участва с някаква част от себе си. И тук отнологическият проблем за целостта и частите в тяхното единство, което касае самата човешка екзистенция, се оказва решително важен. Ако последваме движението на мисълта на Бубер, ще открием, че всичко около нас може да се превърне в любов, стига да се поставим в такава връзка със света, в която да го отнемем от неговата другост и да го превърнем в част от собствената си цялост. Но когато целостта е нарушена, всичко около нас може да се превърне в нелюбов. Необходим е определен душевен потенциал, който преодолява границите и създава връзките. Този потенциал се разгръща при всяко възхищение, съзерцание, обич и творчество. В този преизпълнен от многообразие свят всяко нещо в някакъв ракурс може да стане елемент на света на любовта. Всяка човешка комуникация е всеобхватна и многообразна, и всеки човек може сам да я открие в същината на отношенията според собствените си възможности. Изречената любов изпълва небосвода и всичко останало живее в неговата светлина. Цялата позитивност на душевната нагласа към обич, съчувствие, съжителство, съпричастие, взаимност и сътворчество очертава хоризонта пред човека. Това е неговият свят на любовта, в който Азът е творящ фактор, но светът на нелюбовта е сътворен също от Аза. Във втория случай Азът е поставен в друга позиция спрямо обкръжението си. Тази позиция е диаметрално противоположна на първата и вместо взаимност в нея властва разединението. В света на разединението познанието е непълно, незадълбочено, неиндивидуализирано, защото самите връзки са едностранчиви и неизградени. Този свят е приютил вещната страна на живота, неговата опредметеност и материализираност. На пръв поглед тук няма нищо сложно и нищо опасно. Предметният свят винаги е присъствал в живота на всеки социум и винаги е имал своето развитие в рамките на цивилизацията. Предметността на всяка цивилизация е заемала различен дял в различните нива на развитието. Бубер проследява това развитие и установява, че светът на вещите се разраства прогресивно. Той казва, че предметният свят се разраства както от обхвата на обществените диференцирания, така и от техническите постижения. Опитът, който стои в основата на цялото разрастване на предметността, обслужваща човека, е рационален и конструктивен. Неговата цел е съхраняването и улесняването на човешкия живот, но проблемът е в това, че в този процес започва да доминира употребата на вещите. Животът все повече се опредметява и материализира. Стига се до един момент, в който светът на вещите заплашва да покори духа на техния създател и така възниква светът на нелюбовта. Търсейки генезиса на този свят, авторът го открива като исторически резултат и определено има предвид своята съвременност. А това е времето на току-що отминалото в човешката история събитие на Първата световна война с всичките му последствия. В този свят все повече отпадат истински пълноценните връзки и между хората се установява отчуждението. В него човекът става обект на себеподобните си така, както са обекти и вещите. Тук човекът не е съучастник на човека, а е наблюдател в опознаването на реалността и ползвател на всички удобства. Употребата на предметите е най-развитата функция в света на нелюбовта. В него отношенията се превръщат в средства, изгубвайки своята ценност. Затова и Азът няма възможност за цялостна екзистенция. Получава се разрив между публичния живот на човека и неговата лична сфера. В търсенето на ползата човекът става обособен до крайност, а това подхранва неговата егоистична природа. Светът на нелюбовта е една трайно установена и подредена реалност, въпреки постоянно поддържаното напрежение между съставляващите го индивиди. Бубер твърди, че този свят се гради върху опита, а този опит подрежда един студен рационален свят, към който съвременният човек лесно се адаптира. С известна ирония авторът отбелязва, че в този студен рационален свят кратките моменти на изява на любовта изглеждат като чудновати лирико-драматични епизоди.

Във философията на Бубер се откроява особената динамика между света на любовта и света на нелюбовта, които не са отделени с рязка граница и тяхното взаимно преливане става вътре в противоречивата природа на Аза. Внимателният читател може да чуе тревожния апел на автора и неговия горчив извод, че който живее само в света на нелюбовта, не е човек. Но най-често човекът живее в движението между тези два свята и понякога нещата от предметния свят придобиват съкровено духовен смисъл. Това се отнася за всички творби на изкуството, които са едновременно вещи и рожби на Духа. Те са книги, картини, скулптурни детайли, музикални записи, и докато оставаме индиферентни към тях, ние ги третираме като вещи. Тогава те остават в света на нелюбовта, но е възможно да настъпи момент, в който да съпреживеем поезията, картината или музиката, и с това ние ги превръщаме в част от нашия съкровен свят. Такова отношение ние можем да проявим към градовете, брегове-те, хората, местностите, реките и да ги въведем в широкия кръг на нашите човешки съпричастия. Но и тук нещата не са неизменни и постоянни. Дори и любовта - възникнала, изречена, преживяна и отминала – може да отпадне в студения свят на безразличието. Имайки предвид тази подвижност, Бубер обобщава: няма два вида човеци, но има два полюса на човещината. Очевидно е все пак, че ако човек предимно стои в единия или другия полюс, проявява едни или други качества. Човекът, който е намерил себе си в света на любовта, стои в него с открито сърце, готов да търси присъщите му съзвучия. Той участва с цялото си същество, с цялата си екзистенция от предчувствия, опасения, опити, надежди, грижи и потребности. Този човек е субстанциален и влага в отношенията си своята същност. Неговите изяви са в безусловната свобода, защото любовта не съществува в несвободата. Само истински свободният човек е способен да обича. Любовта е нереална за човека, който не може да създава себе си. Човекът, който е заседнал в света на нелюбовта, устоява в него чрез себичност и разграничаване. Той е несвободен и принуден да действа главно с хладния разум. Този човек търси средствата, ползата, присвояването, и все повече се вгражда в една отчуждена обективност.

Довеждайки читателя си до тази полярност, Бубер поставя интересния въпрос: какво става с онези сърдечни връзки и отношения, които впоследствие са отпаднали в

предметния свят? Неговият отговор е, че тези връзки могат да изгубят само своята актуалност, но не и своята стойност. Те са едно човешко богатство и един душевен капитал, в който е останало семето. В дълбочината на тази човешка индивидуалност остава вече посятата духовна ценност, защото никой не може да отнеме висотите на един човешки живот, ако те вече веднъж са се случили. И никакви предмети не могат да запълнят празнотата им, ако тях не ги е имало. Мартин Бубер ни уверява, че семето остава в Аза с онова, което животът е посял в неговия Дух, и не му остава нищо друго освен да расте. Но колкото и да е вълнуваща, цялата разходка в света на М. Бубер, тя може да се окаже самоцелна, ако читателят не се опита да разбере как се намесва духовният свят във всеки човешки социум, защото чисто човешки социум не съществува. Наистина приносът на екзистенциализма в теорията на познанието е незаменим, но в търсенето на истината се изгубва познанието за съществата от духовните йерархии, които имат своята роля в междучовешките социални връзки. Светът на Бубер може да стане разбираем, когато проследим нишките водещи до уникалната роля на духовните същества и човешка роля в космическите връзки. Това би ни доближило до онзи специфично Буберов позитивен модел на познанието, което е насочено към другостта. В него се съдържа прозрението на Бубер за участието на човека в битието и космическите процеси, протичащи в него. Тогава се разкрива една от тайните дестинации на пътуването и става ясно, че човекът отива към Другия, а с това той едновременно излиза от себе си и осъществява себе си. Човекът се самоосъществява, доколкото чрез Другия той запазва една изначална общност с тоталността на битието. Това участие е съзидателно и истинно, само доколкото пред Аза са очертани обективните параметри на Другия. Той е приет да бъде именно Друг, но този Друг, без който е невъзможно участието като същностна проява на човека в света. А това участие е изразено от Бубер с думите: Когато двама души се отнасят един към друг автентично и човешки, Бог е електричеството, което се разраства между тях.

Едно от най-интересните открития на този мислител е идеята му да свърже междучовешкия елемент с акта на познанието и с истинността. И когато е стигнал до тук, читателят се пита дали има място за самотата в този толкова социално активен свят на Бубер. Оказва се, че на нея е отредено специално място. Бубер казва, че именно самотата е мястото на пречистването и за себе си той признава, че наистина понякога самият той затваря вратата си и се отдава на някоя книга, но само защото може отново да отвори вратата и да види човешкото лице, което го гледа. Към всяко човешко лице е способен да прояви искрен интерес и никога не може да остане незасегнат наблюдател. В интереса си към всичко съществуващо и към всяко човешко лице Бубер е верен на убеждението си, че философията може да познава целостта на човека, когато не застава в ролята на незасегнат наблюдател. И целият незаменим принос на философията на Бубер в теорията на познанието се дължи на неговата лична неизчерпаема съпричастност към всеки. Вероятно това не е последната тайна от всички разкрити при нашето пътуване по стъпките на Бубер, за които ние нищо не сме подозирали.

Веселина Велкова

СВОБОДНО ПАДАНЕ ПО ФУКО

Фуко отвори очи и се огледа без особена изненада. Пространството наоколо имаше банални до втръсване черти, макар и всъщност доста приятни с усещането за позната приютеност. Дълбокото кожено кресло в което седеше, пода застлан с мек килим изобразяващ златни пауни и чешми на дълбок тъмносин фон, библиотечните рафтове запълнени с медицински заглавия, пълното събрание на "Journaldemédecine, chirurgie, pharmacie" малки статуетки и сувенири,приглушената светлина на големия лампион с кожен абажур и венециански пискюли,учебният скелет в ъгъла...Кабинетът на д-р Проспер Малапер - дядо му по майчина линия. Всъщност и на прадядо му-семейството беше интелектуална династия с тристагодишна история в медицината. Факт превърнал се в ядро на объркането му, но категорично противостоенето. Тази смазваща предопределеност и увереност в собствената правота и превъзходство на портретите на предците с вид на тебеширени фосили и го влудяваха от дете.Не пожела да се впише в листата на почетните лавроносители от Поатие, за разлика от амбициозния си баща.

Майка му нямаше толкова високомерно отношение към другите форми на познание и му осигури личен учител по философия пренебрегвайки яростните възражения на баща му. Нали вуйчо и се бе отдал успешно на това поприще, въпреки снизходителното повдигане на вежди от страна на жреците на Асклепий. Все пак академичната ограниченост беше по-разкрепостена от строгите правила на занаятчиите. Фуко се откъсна от ви-

100 години Мишел Фуко

Мишел Фуко е френски философ, социолог, историк, създател на теорията за „археология на знанието", професор в Колеж дьо Франс, преподавател в Университета на Бъфало - САЩ и в Калифорнийския университет в Бъркли. Фуко е известен най-вече със своите критически изследвания на социалните институции, особено психиатрия, медицина, хуманитарни науки, системи на затвор, както и с неговата работа върху историята на човешката сексуалност. Неговите изследвания върху властта, отношенията във властта, знанието и дискурса са широко обсъждани. Мишел Фуко е роден на 15 октомври 1926 г. в Поатие като Пол-Мишел Фуко в аристократично провинциално семейство, баща му Пол Фуко е известен хирург и се надява синът му да наследи професията му. Мишел Фуко посещава йезуитския колеж Сент Станисла, а след Втората световна война е приет в престижния Екол Нормал Сюпериор, който е традиционен път към постигане на хуманитарна кариера във Франция.

денията на неизбежните семейни обремененост и се опита да схване къде се намира. Нямаше как да е наистина в тази стая или в която и да е такава. Беше приключил с живота, каквото и да означава това. Ако Даниел с неговия Маоизъм можеше да чуе мислите му... И все пак се намираше някъде.

Минал бе прага на смъртта, натъпкан с морфин в обекта на изследване на омерзението му- болницата Салпетриер. Никога нямаше да научи приживе, че е умрял от ХИВ, за морфина учтиво щяха да премълчат. Погребалните агенти в бели престилки спестиха тази истина и на него и на Даниел. Със съгласието на семейството. По дяволите все пак се намираше някъде... едната стена с библиотеката не пораждаше много въпроси, насрещната бе по-интригуваща... Сцени от египетски, гръцките и римски изображения се смесваха и намекваха за разгул на нравите.. в смисъл откъде го измислиха пък това? Над цялата безчовечна аморалност за обществената система се извисяваха непоклатимите изисквания на псевдоморала, вкоренени чрез институционализирано насилие. Двете лица на трагикомичното се вясваха на промеждутъци и ту ронеха страдалчески сълзи, ту се хилеха малоумно. Никога не успя да възприеме този жанр...

Изведнъж, без предизвестие го преряза остра болка — Даниел го нямаше ... но липсата му беше толкова осезаема, че почти оживяваше. Къде съм? Мишел попипа лицето си за да се увери, че самият той не е само илюзия. Нямаше и усещане за сбогуване... една осезаема празнота.Можеше ли да я трансформира в свобода? За момент предпочете сладката болка , в която все пак имаше и капчица надежда. Подът беше мек и ласкав като сутрешния пеньоар на майка му. И дотук с разпознаваемото... Другите две страни бяха размити цветове с проблясъци от жълто, червено, синьо… От там се подочуваха странни звуци като триещи се повърхности с метални часици, но доста приглушени. Същите или пък нещо друго образуваха случайни, но интригуващи съзвучия.Нямаха определена форма , само очакването, че ако това там беше стая, както се намекваше от първите впечатления би трябвало по дефиниция да има и други стени. Преливащите цветове и форми на отсрещната страна (все още седеше в коженото кресло на прадядо Малапер) взеха да придобиват по-определени, но все още преливащи се образи, които започнаха да дишат като живи и това заедно с движението им се превърна в определен ритъм. В съзнанието му изплува като усмивката на котарак, фразата която съответстваше на ритъма.

Умрях като минерал и станах растение, умрях като растение и станах животно,умрях като животно и станах човек. Защо да се страхувам? Кога смъртта ме е правила по-малък?*

Идеите- какво значение имаха сега....За него вече никакво. Макар и да не вярваше в трансцендентното, все пак как да се нарече отвъдността на идеите. Или собствено той бе една отвъдност.

Нима се бе превърнал в институция?

Погледна към пода, който вече не бе застлан с килим, а предлагаше кълба от гледки. Движещи се картини без звук, осветени от фойерверки, изригващи от шрапнелите на неговия духовен заряд.Сякаш бесове бяха яхнали човешки същества, с невинен и празен поглед. Наричаха се свободни. Свободни да наричат самоопределение каквото им скимне, каквото телесното удоволствие диктува или просто всяко извращение на човешката природа. Има ли човешка природа и дали правото на само измисляне е част от нея?Свободната воля... Вече не беше толкова сигурен, че бунтът му бе избрал верния си прицел. Мирисът на Даниел се отдалечи, а с него и смесицата от радост, болка, ревност и желание за физически допир. Другата стена, последната или не... дали не се разместваше пред очите му?

Имаше ли такава? Някаква мисъл се надигна и се разсея в избледняващото пространство..

Мишел усети, че се унася и се отпусна в приятното безвремие. Какво ли още го очакваше?

Валентина Халберг

БАРУХ СПИНОЗА:
ЖИВОТЪТ И ДЕЛОТО НА ЧОВЕК, КОЙТО ВИДЯ СВЕТА КАТО ЕДНО

Философията на свободата чертае света на Спиноза, тя е особен лъч светлина, имрегниран в творчестото му. Роден през 1632 г. в Амстердам в семейство на сефарадски евреи, преселници от Испания и Португалия, прекосили океани и религии, в търсене на свободата. Свободата, която Спиноза открива, не е политическа и общностна, тя е дълбока, почти мистична и се превръща в път към единството на човека с природата, Бога, самия себе си.

Известен като Бенедикт, Барух, Бенто Спиноза остава един от най-значимите философи на Новото време, свързан с нидерландския Златен век. Баща му, Мигел де Спиноза, е търговец на вълна и тъкани, уважаван в еврейската общност. Барух е на 11 години, когато майка му Габриела преминава Прага. Това е първият удар в живота му — и първият, който го учи да живее, мисли и бъде самостоятелен. Спиноза получава религиозно образование, но се насочва към философия, математика и естествознание.Решаващо за живота му се явяванеговото съмнение в буквалното разбиране на Библията, той отхвърля идеята за личен, антропоморфен Бог и критикува религиозния авторитет. Когато е на 22 години, през 1656 г. е подложен на херем — тежко религиозно отлъчване от еврейската общност в Амстердам.Радикалните му възгледи се превръщат в причина за отлъчването - тев конфликт с традиционното юдейско учение. Отлъчване от общността е равносилно на изгонване от храма, семейството, всичкозначимо в живота му. Причината не е политическа, не е религиозна, нито морална. Причината е философията. Спиноза е започнал да мисли различно. Той е започнал да вижда света не като отделен от природата и Бога, нито като отделен от себе си. Започва да вижда, че Бог и светът са едно, като части на една и съща реалност, свързани в една природа. Херемът го изолира социално, но му дава и свобода. Живее скромно, издържа се главно като шлифовчик на оптични лещи и умира сравнително младв 1677 г. от бе-

лодробно заболяване.Сред важните му занимания са философия, политика, религиозна критика, математика. Освен с „Етика“, друго негово произведение е и „Богословско-политически трактат“, където защитава свободата на мисълта и словото, и разглежда Светото писание като текст, който трябва да се тълкува исторически. Той е в контакт с редица интелектуалци на своето време, но съзнателно избира уединен и независим живот.

Делото: „Етика“ и единството на света

Делото на Спиноза е „Етика“ и то не само философски трактат. Това е път, който води към единството на света, Бога и човека.Той не говори за морал, нито за добро и зло, нито за правилно и грешно. „Етика“, е построена като геометричен трактат — с дефиниции, аксиоми, твърдения и доказателства. В него Спиноза анализира трансцедентално идеята си за съществуването на една единствена субстанция: Бог, или Природа. Това е монизмът на Спиноза. Всичко, което съществува, е израз на тази една реалност. Оттук следва и неговата теза, че човешката свобода не означава произвол, а разбиране на необходимостта. Колкото по-ясно човек разбира причините за своите страсти и действия, толкова по-свободен става.

С **Deussive Natura** (от лат.: „**Бог или Природа**“) като централноонтологично понятие в теорията си, Бенедикт Спиноза, извършва революционен преход от традиционния теизъм към пантеизма, заличавайки границата между Твореца и творението. Той теологизиратри основни измерения на тази концепция:1. *Единство на субстанцията*: Съществува само една единствена безкрайна субстанция, която е причина за самата себе си и от която произлиза всичко. Той я нарича Бог, но приравнява нейното съществуване изцяло с единството на природата.2.*Бог като иманентна причина*: За разлика от традиционния юдео-християнски възглед, при който Бог стои над света и го управлява (трансцендентност), при Спиноза Бог е вътрешен за света. Той не е личностен Бог с човешки емоции или намерения.3. *Природата като проявление*: Природата не е просто мъртва материя, създадена от Бог, но е самото разгръщане на божествената същност в нейните безбройни атрибути, от които ние познаваме само два — протяжение (материя/тяло) и мислене (съзнание/ ум). Концептът *Deussive Natura* оказва огромно влияние върху философията и науката, вдъхновявайки мислители като Гьоте, Хегел и Айнщайн, който по-късно заявява: „Вярвам в Бога на Спиноза, който се разкрива в хармонията на всичко съществуващо...“.

„Етика“ се превръща в значимо философска творба и поради прецизно разгърнатата **Теория за афектите**.

Спиноза не ги осъжда и морализира, а детайлно осветява естествените състояния на човека. Според него тъгата, страхът, надеждата, завистта и радостта имат причини и могат да бъдат обяснени рационално. Човек не се освобождава от тях чрез насилване на волята, а чрез познание. Висшата форма на знание при него е „интуитивното познание“, което води до спокойствие и до любов към Бога/Природата. Спиноза разбира интуицията като най - висока степен на познание – отвъд обяснимото и обозримото. Преди нея са сетивна и когнитивна степен на познание. Интуитивно се явява най-близо до божественото. Чрез интуицията изживяваме себе си във вечността. Интуицията е директно, нелогично улавяне на същността, надхвърлящо аналитичното мислене – „поглед на цялото“.

Като ключов концепт в “Етика” на Спиноза, *amordeiintellectualis* се свързва с интелектуалната любов към Бога – любов и интелект се сливат в познание за Бога чрез просветеност на разума. Тя е радост, придружена от идеята за Бог като вътрешна причина (част V, теорема 32: стр. 370). Тя е активна вечна любов. Тя прави ума вечен и свободен от страх (част V, теорема 36). **Amor DeiIntellectualis** произтича от интуитивното познание. Като вътрешна причина, като активност, тя превръща пасивните афекти в активни.

Спиноза посочва три първични афекта: желание – (нагонът за съществуване), радост (увеличение на силата) и тъга (намаляване на силата), от които произлизат всички останали, като любов, омраза, надежда и страх. Пасивните афекти възникват от неадекватни идеи и правят човека зависим от външни причини, докато активните се раждат от разума и водят до свобода.

Според Спиноза в „Етика“ (Част III и IV), знанието превръща пасивните афекти/ страсти в активни чрез трите вида познание, като особено силно действа второто - разумно и третото - интуитивно. Механизъм на трансформацията: Пасивните афекти произлизат от неадекватни, объркани идеи (първи вид познание, базирано на сетивата), които правят човека зависим от външни причини и го отслабват. Чрез разумното познание (втори вид) се разкрива необходимостта и причинно-следствената връзка на тези афекти, което ги прави адекватни идеи – те спират да бъдат страсти и стават източник на сила, тъй като душата ги разбира като част от естествения ред. Интуитивното познание (трето) още по-дълбоко ги трансформира, като вижда всичко в Бога/ Природата, превръщайки тъгата в радост чрез любов към вечността. Този процес не елиминира афектите, а ги подчинява на *conatus* (стремежа за самосъхранение), където посилен активен афект (от разума) надделява над пасивния. Резултатът е свобода: човекът действа по собствена воля. (Това повлиява впоследствие и психоанализата, където познанието(като катарзис) освобождава от неврози – акциденции). Така Спиноза, освен описание, дава и механизъм за превръщане на пасивните афекти в активни.

Друг основен мотив е връзката между разум и етика. Добродетелта при Спиноза не е подчинение на външни заповеди, а съвпадение между разумно разбиране и собствена природа. Най-висшето благо е самосъхранението и разгръщането на нашата дейност в съгласие с разума. Оттук идва и идеята, че етичният живот е живот на по-голяма яснота, умереност и вътрешна сила.

В творчеството на Спиноза можем да открием няколко фундаменталнихибридни конструкции, центрирани около философските му оси на теологизиране:

Бог е действителността

Действителността е божествена

Свобода и причинност

Дух и тяло - два различни аспекта на индивидуалността

Бог или природа.
Същност и съществуване.

С присъщ духовен аристократизъм, Спиноза съумява да съчетае строга логика, дълбока психологическа наблюдателност и радикална идея, превърнала се във философски разказ за единството на света. Затова и днес той се чете едновременно като философ на свободата, на разума и на вътрешното освобождение.

Емануела Христова

Емануела Христова е родена през 1978г. в гр. София. Член на АОБ от 2015 г. с фокус върху антропософска медицина, вокална терапия, евритмия, педагогика. Занимава се с художествени занаяти. Магистър по Дипломация и Международни отношения, докторант в Института по философия и социология при Българска академия на науките, секция Култура, естетика, ценности. Провежда изследвания основно в областта на философската антропология и естетическата феноменология. Email: teohris78@gmail.com

АРХАНГЕЛИТЕ ФАНУИЛ И УРИЕЛ

Архангелът, който действа като пазител на посветените, е Фануил. За него се споменава в апокрифната книга на Енох. Обикновено той се идентифицира с Уриел, но Рудолф Щайнер говори за тях като за различни духовни същества. На гръцки и еврейски език името Фануил означава „Лице, което гледа към Бога, лице обърнато към Бога“. За човешкото съзнание днес Уриел, Габриел, Рафаел и Михаил са все още известни като легенди от далечни времена, но човек трябва само да погледне в книгата на Енох, за да намери имената на другите архангели и да види, че един от архангелите е Фануил, който е имал задачата да ръководи не само едно племе, а няколко.

Посвещението се състои в стремеж към постигане на по-високо съзнание, но в хода на земната еволюция архангелът също се издига към все по-високо съзнание. В центровете за посвещение хората са знаели много добре, че това издигане изисква ръководене и насочване на духовните сили. Затова те са поставили онези, които трябва да бъдат посветени, под закрилата на архангела, когото наричат Фануил. В GA 102 Рудолф Щайнер казва за него: „Архангел Фануил е защитникът, призоваван от търсещите Посвещение.“ Лазар, Йоан Кръстител и Мария Магдалена са били покровителствани от йерархията на архангелите. И тримата са били дълбоко свързани с Христос. Във времето на Старото Слънце Христос е бил най-висшият йерархичен Архангел, който по времето на Старата Луна се е възнесъл. Именно по време на Старото Слънце Лазар, Йоан Кръстител и Мария Магдалена са развили тесни връзки с Христос, за да достигнат своя Кириос, Господаря на душите си.

Мария Магдалена е първата, която е станала свидетел на възкръсналия Христос в етерното царство. Йоан Кръстител и Лазар обаче са се интегрирали духовно с душата на Мария Магдалена. Кристиан Розенкройц заявява, че Лазар и Йоан Кръстител са първите, които са видели възкръсналия Христос в етерния свят. Йоан Кръстител е дал на Мария Магдалена „очи да вижда” и това е продължение на събитието с възкресението на Лазар.

С наближаването на инициационното възкресение на Лазар, Марта се връща у дома, за да вземе Мария Магдалена и □казва: „Учителят е тук и те вика.“ (Йоан 11:28) След това Мария Магдалена веднага отива до гробницата на Лазар. От съществено значение е тя да присъства на инициационното възкресение на Лазар като Фануил. Трябва да се разбере, че на това ниво една много малка част от самата личност е истински въплътена в човешко физическо тяло. По време на това събитие по-голямата част от нейното Същество е много по-обширна и достига чак до Девахана.

Рудолф Щайнер е споменавал многократно, че Евангелията трябва да се четат от перспектива, далеч по-висока от буквалната. Евангелието на Йоан и първите му дванадесет глави трябва да се четат от по-ниското ниво на Девахана, докато следващите глави, от 13 до 21, трябва да се четат в светлината на по-висшия Девахан. С други думи, чрез Евангелието на Йоан действат множество нива на съзнание. От съществено значение е Мария Магдалена да присъства на възкресението на Лазар, тъй като тя е архангел Фануил, защитникът на Посветените. Христос е знаел това и я е призовал да бъде там. Тя е участвала заедно с Христос в Мистерията на инициационното Възкресение на Лазар също както е участвал Йоан Кръстител. Лазар, Йоан Кръстител и Мария Магдалена са били Архангели в човешки тела, които са имали дълбоки връзки с Христос по време на древното Слънце. Те са и първите трима свидетели на Възкресението на Христос в неделя на Великден. Лазар и Йоан Кръстител са дали на Мария Магдалена „очи да вижда“. В друго въплъщение, след Голгота, Мария Магдалена описва пастира Хермес Трисмегист. В епохата на древния Египет Хермес написва документ, чието съдържание намеква за предхристиянската форма на християнството. В него Фануил е наречен архангел на покаянието, което съответства на ролята му в книгата на Енох.

Жак Леви
Превод ***Клер Жак***

ЕЗОТЕРИЧНИЯТ АСПЕКТ НА ЛЕЧЕБНИТЕ РАСТЕНИЯ ПО РУДОЛФ ЩАЙНЕР, ГЬОТЕ И ВИЛХЕЛМ ПЕЛИКАН

„В древността човекът е общувал не само с растения, камъни, животни, но и с елементални духове. Сега това преживяване с елементалните духове е изгубено. Човекът трябва да постигне нов вид съзнание, за да общува с природата.

Природните същества някога са говорили чрез душата на човека, те са били наши възпитатели. И днес ние трябва да им върнем това, което някога са ни дали. Можем да направим това само когато търсим образното в създанията на природата.

Тези природни същества трябва да постигнат определена цел на Земята заедно с човека. Те могат да направят това само когато човек им върне това, което им дължи.

Трябва да променим погледа си към природата, да доведем осъзнаването за природата до осъзнаване за себе си, да проникнем в природата чрез дух."

Рудолф Щайнер.GA 220.

Вилхелм Пеликан е виден фармаколог, който е пряк ученик на Рудолф Щайнер.

Книгата „Човекът и медицинските растения" в три тома, поставя началото на нова наука за лечебните растения, като излиза от емпиризма и разкрива познанието за етерните сили, невидими, но формиращи видимото. Тя потвърждава интуицията на древните лечители. Изданието има за цел и да обясни как се получават лечебните свойства при отделните видове. Затова то дава и нова светлина върху лечението и лечителното изкуство. За целта авторът предлага да се наблюдава еволюцията на дадения вид – от семето през всички фази. Похватите са емпиричен и духовен – разглежда се човекът в единство с Космоса, което създава една нова медицина от антропософска гледна точка. В момента, когато Пеликан за пръв път публикува тази книга, повече от 500 лекари се занимават с такава практика.

В този вид медицина се разглежда не само физикоматериалната реалност, а също и окултните процеси в жизнената динамика. Тук като основа е поставена Духовната наука, която дава Рудолф Щайнер и описаното в нея познание за четирите съставки на човека – физическо тяло, етерно тяло, астрално тяло и Аза – духовното ядро и разбирането за техните взаимоотношения.

Как според Р. Щайнер е устроено растението: то има видимо физическо тяло, невидимо етерно тяло и при висшите растения леко излъчване на душа, изразяваща се в стадия на цвета. Функционалните системи при растенията имат сходство при човека и животните в следната последователност: коренът отговаря на главата, листът – на ритмичната система – дишане и кръвообращение; а цветовете и плодовете – на метаболитната система. Терапевтичните индикации се извличат въз основа на това сходство, което е потвърдено през всички епохи. Субстанциите, извлечени от корените на растенията, влияят оздравително върху нервносетивната система, екстракти от листа лекуват болести на циркулацията и дишането, а вещества, извлечени от плодовете, цветовете и семената – отговарят за метаболитната система и гинекологичното здраве. Медицината от духовна гледна точка преоткрива постулата „подобното лекува подобно", но без това да е догма. При описанията на различните видове, Пеликан използва както популярни ботанически описания, така също и растителни принципи, наблюдавани свръхсетивно.

Пеликан описва три етапа на еволюция – игра на силите на експанзията при растенията. От семето, кълна или пъпката се развива същинското растение, то се свива отново в чашката и се разширява в цвета. Накрая са свива в зърното и се разширява отново в плода. Той също подчертава, че трябва преди всичко да се разкрият връзките между човека и растението, без което е невъзможно да се разкрие ролята на лечебните растения в оздравителния процес. Според Пеликан сходство и влияние има в следните раздели на растенията и човека:

• Хлорофилът в зелените растения е сходен с човешкия хемоглобин – хем-съставката. Той нарича явлението „архетипна полярност".

• Листният апарат с характерното разположение и прилежащите възли в него е ритмичната система на растението. Той има съответствие в ритмичната система на човека, в разположението на прешлените на гръбначния стълб и ребрата.

• Дишането и фотосинтезата са също ритмични процеси при растенията. Те следват светлата и тъмната части от денонощието. Те са в контраст с дишането при човека и катаболитните процеси.

• Гръдния кош и ребрата на гръдната клетка се сравняват със структурата на дървото

• Хлорофилът поради сходството си с хема на хемоглобина стимулира кръвотворенето.

• Ритмичните системи на човекът и растението си взаимодействат, съответстват си, но формират една противоположност. Затова лекарства от листния апарат на растенията действат на гръдния кош и дишането, върху кръвоносната система също. Способни са да повлияват всички ритмични функции.

• Коренът принадлежи на силите на Земята, той изпитва влиянието на минералите и земното притегляне, геотропен е. Той е толкова чувствителен към влиянието на Земята, колкото листата са чувствителни към влиянието на Космоса. В него са открити клетки „статолити", които улавят гравитацията. Той също е чувствителен към почвените субстанции, водно-солевото съдържание.

• По подобен начин човешката глава е в контакт със сетивния свят, тя открива своята външна страна, тъй като не възприема духовната страна.

• Коренът е селективен – това показват данни от състава на пепелта на корени от различни видове растения. Тази селективност е подобна на анализа и синтеза, които се извършват от човешкия мозък.

• Процесите на втвърдяване и минерализация са сходни при растението и човека.

• В противоположност – главата и мозъкът имат антигравитационна насоченост, докато коренът на растението е геотропен. Той извлича от Земята субстанции, които поема, оживотворява неживото и го отдава на силите на антигравитацията.

• В обратния случай в главата жизнените процеси са отслабени до максимум, за да се противопоставят на минералните процеси в организма. Вследствие на тези сили се получава скелетът на човек. Скелетът е човешки минерал. Много субстанции, извлечени от корени, действат на главата и нервната система.

• Процесът на възникване на цвета и плода влияят на метаболитната система. Тук сме вече в област с по-висше структуриране. Тук зеленият лист става ново творение с нова служба.

Листът е формиран от безкрая на Космоса, докато в цвета и плода се появява ограничаване в пространството. Излъчват се топлина, мирис, цвят и полени. Зърното и плодът са изпълнено със субстанции вътрешно пространство. Създаването на субстанциите става под въздействието на външна топлина. Човешката воля, която си взаимодейства с метаболитните процеси, е съзнателна само насън. Тя не е будна в човека. Метаболитната активност е свързана с целия организъм. В окултната физиология на човека и растението има редица вече разкрити взаимовръзки.

Съществените връзки между растението и човешкия организъм

Възгледите на Гьоте като първия изследовател на тази тема

(Из въведението към английското издание)

„Гьоте, който Р. Щайнер нарича Кеплер и Коперник на органичния свят, развива учението за метаморфозите, изхождайки от външната форма и нейната динамика в растителния свят. Така могат да бъдат наблюдавани процеси, невидими за външния свят. Изследванията му се базират не на процесите на израстване и развитие на растението, а на принципите, които са в основата на съществуването на дадения вид. Той не търси нещо, което умира, докато расте, а постоянния елемент, закона на сътворението, процеса на трансформация, първоначалния аспект на живота, същността на растението. Той показа как основните принципи проникват във физическия свят на материята в три основни степени на развитие на физически план и после отново преминават в сферата на свръхсетивното възприятие. Тези три степени на развитие показват връзката между тенденциите на разширяване и свиване. Свиването е в областта на семето и пъпката. Разширяването е в цвета, свива се в семето и се разширява в плода. С неговото образуване цикълът е завършен и започва отново. Теорията на Гьоте за метаморфозата е основополагащ камък върху изследванията на тенденциите на живата природа. Законите на живота, които разкрива, са съпоставими с тези, открити от Кеплер. Тези изследвания не са взети под внимание от тогавашните ботаници, но подробно са разгледани от Р. Щайнер.

Тристепенното устройство на растението и това на човека

Процесите, извършващи се в листа и ритмичната система

Най-важното тук е връзката между листа и човешкото дишане, между листния пигмент хлорофил и хема на хемоглобина в кръвта. Основният орган на растението е листът, всички останали се разглеждат като метаморфози на листа. Сходство има и между ритмичната система на човека, и тази на растението. Ритмичната система на човека е отразена в главния мозък и гръбначния стълб, също и гръдния кош. Растителните процеси дишане и асимилация са също ритмични, те следват деня и нощта, имат светлинна и тъмнинна фаза. Те са противоположни на човешкия тип процеси на асимилация и дисимилация. Листът приема въглероден двуокис от въздуха. Въглеродът се сгъстява до въглехидрати и други съединения, които изграждат растителното тяло. Тук кислородът е издишаният продукт. Човешката ритмична система поема кислорода чрез гръдния кош и издиша въглероден двуокис. Двата процеса протичат ритмично посредством флуидите и въздуха, но в различни посоки. Структурата на белия дроб – трахеята и нейните разклонения - идеално наподобяват на короната на дърво, което извежда въглеродния двуокис от кръвта и поема кислород в кръвоснабдения бял дроб. Това е нагледна илюстрация между човешката и растителната ритмична система. Растителният пигмент хлорофил много наподобява на хема на хемоглобина по структура. Само че тук централният метален елемент е магнезий, а не желязо както в хема на хемоглобина. Двете структури са с противоположна функция, но природно свързани. Приликите между двете системи могат да бъдат проследени в далечното минало на структуриране на Земята и нейните минали стадии. Но това може да бъде наблюдавано и изведено само по духовно-научния метод. При човека сетивните органи са концентрирани предимно в областта на главата. При растението такава роля изпълнява коренът.

Кореновите процеси и сходството им с тези на нервната система

Чрез корена растението се свързва със земята, също и с минералния свят. Коренът усеща гравитацията чрез статолитите. Той е осезателен и за компонентите, и състава на почвата. Така нашата глава е осезателна за външния свят посредством сетивата си. Ние възприемаме обектите външно – около нас и пред нас. Нашите сетива не са в състояние да възприемат качествата на почвата или други обекти. Друго възприятие можем да добием или чрез въображението, или чрез свръхсетивното възприятие.

Коренът приема избирателно субстанции от почвата и прави т.нар. “минерални композиции“, характерни за дадените видове. Минералите и водата се „оживотворяват“ в корена, напускайки земната гравитация, и изпълняват ролята на жизнено важни субстанции, създавани под въздействие на растителните процеси. Така неживите компоненти се изпълват с жизнена сила. Минерализация и процеси, подобни на тези в почвата се извършват и в човешката глава. Тя е една от най-твърдите човешки органи поради високата минерализация – натрупване на голямо количество неорганични субстанции. Процесите, извършващи се в главата и мозъка, се издигат над силите на гравитацията. А коренът извлича неживи минерални субстанции чрез гравитацията и ги оживотворява чрез виталитета на растението. Затова коренът е наситен с висок виталитет. Човешкият скелет също е хуманизиран минерал. Главата и нервите могат да се разглеждат като противоположност на корена. Затова и много лечебни субстанции са изработени от корени.

Цъфтежът и плододаването, и връзката им с метаболитната система

Тук наблюдаваме как листът – идеалната част на растението - се трансформира в безкрайния космос. След това той заема сферична форма. Чашката на цвета обхваща едно вътрешно пространство, докато листът има само една повърхност. Вътрешното пространство е най-съвършено представено чрез формиране на яйчника. Цвят, аромат, нектар, топлина и полен са издишани. Поленът, носен от вятъра, чрез активното дишане на въздух от животните и хо-

рата бива вдишан. Той е изпълнен с жизнено пространство и субстанция. Външният свят се е превърнал във вътрешния чак до нивото на физическата материя. Образуването на плод изисква много външна топлина, затова при много видове плодове топлината се концентрира още в цвета. Коренът се нуждае от вода и минерални соли, а за плода са важни топлината и слънчевата енергия. Всички летни сили са извлечени в плодообразуването. Финалното свиване от стадий семе се проявява в плода. Поради тези изложени закономерности растителните части цвят и плод повлияват метаболитната система, областта на стъблото и листата – ритмичната система – дишане и кръвообращение, а корените – нервно-сетивните системи. Сходството между растителните видове и части от човешкия и животински организъм могат да се установят по метода с получените форми на кристализация на меден хлорид, открит от Еренрайд Пфайфер, по предложение на Р. Щайнер. Това е реактив, който очертава форми, които отразяват генериращата сила на живота. Методът се състои в изливане на разтвор от меден хлорид върху стъклена петриева паничка и да се постави в специална кристализационна камера. Той се оставя да се изпари бавно при контролирани условия на температура и влажност. Солта кристализира съгласно присъщите й закони и сили, изразявайки ги в получената конфигурация на игловидни кристали.

Ако се добави органична материя от едно от висшите царства - няколко капки екстракт, получен от растение, животински орган, или от човешка кръв - разположението на игличките, т.нар. кристален образ, става силно характерно за органичното вещество. Развиват се лъчисти, многоделни, листоподобни структури - кръгли, лещовидни или многоъгълни кухини и потоци - огромно разнообразие от форми, отразяващи добавеното вещество и вътрешните качества. Младата, разклоняваща се и възникваща субстанция, взета от пълнотата на живота, създава по-различни образи от тези на стари, умиращи форми на живот, кръвта на болни хора - различни образи от кръвта на здрави индивиди. Всеки орган в организма има специфичен кристален образ. Можем да говорим за корен, лист, цвят, нерв, сетивни органи, черен дроб, сърце, бъбрек, бял дроб, матка. Специфичното патологично състояние причинява типични промени в нормалното - възпалителни или втвърдяващи промени се проявяват чрез специфични характеристики на формата. (Виж фиг 1) Оригинален труд представляват и неповторимите илюстрации към трите тома на монографията „Човекът и медицинските растения“, всяка от които отразява творческите сили на невидимия свят, действащи при изграждането на растението. Отразени са както общите черти на семействата, така и някои отделни видове. Илюстрациите са дело на Валтер Рогенкампф, който използва метода на литографията, тъй като фотографският метод не отразява свръхсетивното влияние при формирането на семейството и отделния растителен вид. Всички фамилни типове са разгледани като варианти на една генерална архетипна идея за растението. Художникът си сътрудничи и с ботаничката Мария Клайнер, дългогодишен изследовател и хербарист в областта на растенията. С нейната активна помощ се създават тези неповторими илюстрации. (Виж фиг. 2) Така с помощта на изследванията на Р. Щайнер се създава една нова ботаника на медицинските растения. Забравената през вековете връзка между човека и медицинските растения добива нова светлина в трудовете на Вилхелм Пеликан. Повечето от описаните в книгата видове са включени в състава на по-известните лечебни продукти, разработени за използване от Антропософската медицина, патенти на фирмите Веледа и Вала.

Използваните лечебни видове са основата на матерна субстанция, извлечена от тях, но са допълнително потенцирани и динамизирани, за разлика от класическите хомеопатични продукти. Ето как Пеликан описва растителните видове под ръководството на Р. Щайнер. Подбрани са класически и популярни видове, повечето от които се срещат и у нас.

Сем. Lycopodiaceae
Equisetum arvense Полски хвощ

Растението е спомен от предишен земен етап, по време на който растенията не са могли да цъфтят, не са имали цветове. Произлиза от етапа, в който връзката растение-животно е по-тясна, тази връзка е по-тясна и с водата, и светлината. Р. Щайнер нарича този етап Лемурийска епоха. Това е млада, детска земна фаза, тя е „жива съобщност“, в нея всички субстанции са в изобилие, от което произлизат и съвременните папрати и хвощове. Семейство Lycopodiaceae-хвощовете и папратите са т.нар. „живи фосили“ – остатъци от този земен етап. Те имат сходство и с един още по-стар етап – на Старата Луна. Върху нея нямало подобни на съвременните царства. Имало е минерално-растително и растително-човешко царство. Земната кора не е била твърда. Имало е „жизнена атмосфера от летлив, течен албумин“, изпълващ цялата атмосфера. Гигантски растения на стадий водорасли плували в нея. Тя била богата на сяра и силиций, като постепенно под влиянието на космичните сили се формирали нови видове. Впоследствие минералите биват девитализирани. Силициевият елемент се отлага в посока към земното ядро и се вкаменява в различни скали. Сярата като субстанция се отлага под въздействието на метални процеси, които се излъчват към Земята и се внедряват под формата на натриев сулфат. Албуминът от атмосферата се разпада, негови компоненти стават кислород, азот, водород и въглероден двуокис, съдържащи се днес в състава на въздуха. Видът хвощ носи в своите жизнени процеси спомени от тези лемурийски събития. С фината обвивка от кристали, силиций, със съдържанието на алкални сокове растението ни указва стадия на освободената Земя, която ще еволюира в бъдещето. Поради тези характеристики хвощът се употребява за укрепване на бъбречните сили според Р. Щайнер.

Сем. Lamiaceae
Melissa officinalis Маточина

Тя действа по-слабо върху метаболизма, отколкото върху ритмичните процеси. Благоприятства менструалния цикъл, зачеването, потиска сексуалната възбуда. Има тонизиращ и полупотискащ ефект върху храносмилателния тракт, потиска спазмите и пречи на ферментацията. Намалява гаденето и повръщането. Видът може да се прилага и при случаи на тахикардия, сърдечна невроза, стенокардия,

безсъние, хистерия, меланхолия, тенденции към припадък. Прочутата „вода на кармелитките“ съдържа дестилат от маточина.

Origanum majorana Майорана

Маслото, което заобикаля семената и ги изолира от земните сили, има същата космическа активност като другите устоцветни. Р. Щайнер е уточнил, че семето от майорана служи при направата на лекарство, което нормализира менструалния цикъл. Майорана засилва функцията на стомаха и червата, лекува колики и диарии, благоприятства зачеване и менструация. Има антиспастичен ефект при астма, световъртеж, парализи. Комбинирана с маточина, е отлично средство срещу възпаление и отслабване на половите органи.

Origanum vulgare Риган

Както майорана, има усилващо, затоплящо стимулиращо действие върху сексуалната област. Използва се срещу болести на матката, дисменорея, аменорея. В тази област възстановява силите на Аза (срещу еротоманията и нимфоманията). Помага и срещу простуда и катари на дихателните органи. Предизвиква потене, премахва застоя в областта на черния дроб и в порите. Както майорана и Teucrium marum, риганът влияе и върху обонянието, което е свързано също с възпалението, алергичния ринит и носни полипи.

Rosmarium officinalis Розмарин

Неговите тъмнозелени листа са свити като игли, но в началото на пролетта се покрива с виолетови цветове по края на клончетата. През лятото се втвърдява. Ароматът му засилва съзнанието, той е пламтящ и силен. Расте по планините на Средиземноморието. Реже се на 3 г. за да се дестилира етеричното масло. Качеството му е различно според различните години. Това зависи от климата и почвата, тоест начина, по който космическата топлина и Земята се съюзяват. Цветът му е медоносен. В античността растението е използвано в култа към медицината, за богове и хора. Средните векове преоткриха лечителните му качества. В нашата епоха на събуждане на Съзнателната Душа различните устоцветни имат все по-важно значение за украсяване на жилища и подправки на ястия. Различното лечебно действие на розмарина се резюмира от Р. Щайнер така: „Розмаринът усилва Аза в неговото действие върху другите съставки на човека“ Това обяснява благоприятния му ефект при синкоп (припадък) или при изтощение вследствие интелектуална преумора. Това изяснява и действието му върху кръвта, която е физическият субстрат, позволяващ намесата на Аза. Розмаринът усилва кръвните процеси и повлиява анемията, слабата менструация, смущенията в кръвообращението. Паралелно с това топлинният организъм е уравновесен. В добре кръвоснабдените и затоплени органи организацията на Аза и астралното тяло действат по-добре. Ако има мускулни крампи, те спират. Розмаринът е полезен даже при епилепсия. Много силно разрушена от интелектуални занимания нервна система получава по-добре импулса за реконструкция при употреба на розмарин. Видът е основен срещу захарен диабет. Р. Щайнер говори за това в лекциите „Медицина и Духовна наука“. При диабет Азът е много слаб, за да овладее правилната обмяна на захарта. В метаболизма на захарта действа главно Азът. Нуждата, която имаме да ядем захар, изразява този факт. Един слаб Аз се оттегля в периферията, развива благодарение на мозъка силна интелектуалност и изоставя на астралното тяло тази област. От друга страна начинът, по който Азът работи, има съответствие в растителния свят- процесът, при който космическите сили създават етерични масла. Употребата на тези масла в бани е начин да лекуваме слабостите на Аза. Благодарение на развитието на духовни сетивни органи виждаме астралността и Аза, които обикалят физическото и етерното тяло на растението. В лекция от 3.05 1918 г. Р. Щайнер описва тази астралност, която залива цвета като вълни. Тази астралност се стреми да се обедини с душата на слънчевия лъч, която е астрална светлина, излизаща от Слънцето. Цветът е желание, воля и чувство като нашето желание. Това астрално влияние се стреми да се съедини с душата на слънчевия лъч. Така се изразява Азът на растението. Ето как според индикациите на Р. Щайнер, първо космическият Аз действа при формирането на етерични масла. Второ космическата астралност на растението формира танини, които са органи за свръзка между астралните влияния и растителното етерно тяло. Едно прекалено силно навлизане на астралността във физическото с насилване на областта на формиращите етерни сили води до образуването на алкалоиди. Трето разгъването на силите на привличане на етерното тяло върху астралното води до производство на горчиви субстанции. Етеричните масла и по-специално това на розмарина, стимулират Аза. Танините карат астралното тяло да се свързва с етерното. Горчивите субстанции карат етерното тяло да поеме астралното.

Сем. Asteraceae
Arnica montana Арника

За арниката Гьоте пише: „Енергията е вложена в растението арника по всякакъв възможен начин. Силата тук е съчетана с деликатност на формата. Нищо крехко или твърдо не може да устои на формиращата сила на небето - растението, избрано от Бога на Слънцето, е младо и жизнено. Вижте цветето как се топи в светлината, в пламъка на Слънцето. Ако претърпите насилие или нараняване, първоначално с тояга или острие, чудотворното изцеление е близо с тази билка. Жизнените енергии текат, сърцето се ободрява, ако кръвта е загубила пътя си в синина или излив, арниката ще напомни за правилния ход. Мускулите и сухожилията растат оттам, тялото, претърпяло обида и нараняване, се възстановява и затова именно нервната система е мястото, където е толкова трудно да се постигне изцеление. Органичният бунт срещу нараняването - ние го наричаме болка - намалява и отминава. Подмладен в моето възстановяване, аз възхвалявам тази билка най-високо, но истината е, че природата, която се възхвалява, е неизчерпаема, която създава това цвете с неговите лечебни сили и по този начин се провъзгласява за вечно възстановяваща се.“

Арниката е всъщност алпийско растение. Обича отворени пространства и ярко слънцегреене. В същото време тя изисква влажна почва, тип английски ливади и обикновени камъни, силициева почва. Не понася варовик и изкуствени торове. Великият химик е работил в растението арника. Разнообразни компоненти са открити в състава на расте-

нието. Цветът е богат на флавони, каротен, холин, фитостероли. Цялото растение съдържа танини, коренът е богат на инулин и скорбяла, латексоподобни вещества и горчиви вещества. Етеричните масла, съдържащи се в цветовете, листата и корените имат различни характеристики. Тези в цветовете имат противовъзпалително действие, а тези от корена – против кожни проблеми. Кожата принадлежи към нервно-сетивните органи, които се повлияват от корена. Най-важният минерал, съдържащ се в арниката, е силицият. В растението арника може да се каже, че силициевият принцип на формите е в процес. Той не се реализира в твърди, напълно оформени физически структури, а остава в сферата на генеративните принципи, вграден в жив, пластичен организъм, който е подвластен на формата само в определени граници. Той е изпълнен и сароматни и огнени флорални процеси, които дават началото на летливите масла. В серия от лекции пред медици, Р. Щайнер говори специално за влиянието на арниката върху процесите в нервната система и редица неврологични заболявания, свързани със състоянието на гръбначния стълб. Те трудно се поддават на лечение. При справянето с неврологични състояния е важно да се осъзнае, че нервите имат склонност към влошаване и разпад, анаболните сили на живот до голяма степен се оттеглят. Поради тази силно намалена жизненост, нервите са способни да обслужват Аз организацията, гръбначните аспекти на човека. Нервът е склонен да се разпада и това е трябвало да бъде предотвратено от Аз организацията, както и от астралната организация.

Ако Азът и астралната организация не са достатъчно силни, за да овладеят тази склонност към разпад в нервната система, биха се развили различни невралгии, неврологични заболявания с отчасти психични симптоми. Ако пациентът има неврологично заболяване, Аз-организмът и астралният организъм трябва да бъдат тясно свързани с неврологичния процес. Необходимо е да се въведе нещо, което имитира Аз-организацията и астралната организация. Това се случва със специфичната конфигурация на растението арника, защото то е съчетание от всички видове имитации в микрокосмоса на всичко, което е възможно в макрокосмоса. Арниката също така съдържа камфороподобни съединения, които имат успокояващ ефект. Тъй като лечебното вещество навлиза в сферата на нервите, това вещество, което осигурява средството за предаване на усещането до астралното тяло, не изпитва разрушително външно влияние благодарение на тези съединения. Арниката е универсално лекарство и въпреки, че бихме могли да изредим и още свойства, описаните дотук са дотук са достатъчни. Ако медицинско лице някога е изправено пред избора да избере само едно растение, то той би избрал арника. Популярно име за арника в немскоговорящите страни е било вълкоубиец поради тази универсална сила, която съдържа в себе си.

Calendula officinalis Невен

Семето на растението покълва лесно и то пониква бързо. Многобройните му листа са доказателство за мощна, неукротима сила на набъбване и пролиферативен растеж. Разклонените стъбла носят съцветието, а големите пъпки се отварят, за да разкрият чудесно добре подредени сложни цветове, аранжирани с геометрична яснота и сияйни златисто-оранжеви цветове. Цветните главички бързо увяхват, освобождавайки място за други. Растението е богато на етерични масла, множество пигменти, подобни на каротена – бета каротен, ликопен, ксантофил, както в цветовете, така и в стъблото, сапонини, фитостерол, салицилова киселина и муцини в стъблото. Етеричните масла имат връзка с Азовата структура и топлината. Каротените имат връзка със светлината и силициевите процеси, а горчивите вещества – със свойството на етерното тяло да бъде привлечено и свързано с астралната сфера. Муцините пък предпазват растението от прекомерна материализация.

Специалното лечебно приложение на невена е при лечение на дълбоки, гнойни и супориращи рани, трудно заздравяващи, в случаи, при които арниката не е за препоръчване да се използва. В следствие на мускулни увреждания Азът и астралното тяло временно нямат достъп до физическото. Те са частично отделени от него и се опитват още по-усилено да си възвърнат ефективния контрол. Това поражда болка и възпаление. Повредените тъкани се разпадат, излизайки от сферата на телесна активност. Впоследствие те се превръщат в несвойствена материя, която трябва да бъде елиминирана чрез образуване на гной. Освободените етерни сили стимулират тялото на генеративните сили към голяма активност, призовавайки околните тъкани към растежна активност за обновяване и възстановяване на физическите вещества. Регенеративният растеж трябва да бъде под контрол, затова генеративните етерни сили трябва да се обърнат към астралното тяло за да може да се осъществи пълното възстановяване. Невенът представлява растителния еквивалент на тази специфична извънредна ситуация в сферата на силите и човек може да разбере защо има лечебен ефект. Използван е също за лечение на стомашни язви и флебити, както и за възпалително подуване на жлезистите органи поради гореизброените свойства.

В заключение – една покана към уважаемите читатели за обратна връзка, при интерес към представената тематика и конкретни растителни видове, за които да се представи повече информация.

Юлия Стоянова

На 13.09.2026г.,18:30 ч.-20:30 ч. Д-р Петр Милек от Чехия ще изнесе лекция на тема: „ Видимото слово, лечебният жест на изкуството Хирофонетика“. Д-р Петр Милек е антропософски лекар, психиатър, психотерапевт и лектор в обучението по Хирофонетика към „Училище по Хирофонетика“, Република Словакия. Председател е на Асоциацията по антропософска медицина в Република Чехия. Лекцията ще се проведе във Валдорфско училище „Проф. Николай Райнов“ - гр. София, ул. „Александър фон Хумболт“ 7. Гостуването на Д-р Петр Милек е по покана на Фондация „Лумина Ласка“. За повече информация и записване: Ваня Тодорова, тел.: 0898766428

За всички желаещи да започнат Модулно обучение по Евритмия. От есента 2026 г. организираме нова група В – Видар. Заниманията ще се провеждат в петък вечер от 18.00 до 21.00 ч; събота и неделя от 10.00 до 17.00 ч.

25 - 27.09. 2026 г.
20 - 23.11. 2026 г.

22 - 24.01. 2027 г.
19 - 21.03. 2027 г.
21- 23.05. 2027 г.

Планираме евритмичен концерт с участниците за вторник 25.05.2027 г. от 18.00-19.00 ч.
Цената за новата група е 70 Евро на Модул. За участниците, които нямат финансова възможност очакваме дарение за наемане на залата в Читалището.
Мястото на провеждане е читалище „Начо Стоянов” на ул. Искър 62, София

Ново обучение по Валфорфска педагогика с Миша Пицхелаури за една година с ежесезонни модули по няколко дни с продължение за още две години. В момента тече набор на учители, след което ще бъде уточнена началната дата. За повече информация: 0878478638 - Радослава Ангелова

АНТРОПОСОФСКИ ГРУПИ

ВАРНА

Антропософска група
„Михаилова ковачница"
Радослава Ангелова
тел. 0878 478 638

СОФИЯ

Група **„Михаил"**
Лалка Фингарова, тел. (02) 868 99 49;
0888 263 741

„Гласови терапевти с Антропософска терапия чрез пеене"
Ул. „Х. Димитър“ 13
Цвета Мишкова 088295 3550
Красимира Калчева 0878 909 312

Антропософски кръг **„Аристотел"**
Доц. д-р Иванка Кирова,
тел. (02) 831 78 74

Група **„Рудолф Щайнер"**
Александър Бояджиев
тел. 0888 406 095

Група **„Ариадна"**
Юлиан Андонов
тел. 088 662 6489

Група **„ЛОГОС“**
Константин Йорданов
тел. 0894 515 355

Курсове по антропософска социална арт-терапия
Снежана Бечева 0887 049 946
Вихра Калапишева 0887 152 335.

Група **„Софиа”**
Михаил Колев, тел. 0884910127

СТАРА ЗАГОРА

Група **„Рудолф Щайнер"**
Георги Акабалиев, тел. 0878 398 509

Социална художествена терапия „Дъгата на Дочка"
Дора Петрова, тел. (042) 643 500

Евритмична група **„Граала”**
Диана Демирева – 08875 59777

БУРГАС

Група **„Парсифал"**
Димитър Колев 0889 611 444

ЯМБОЛ

Група **„Светлина"**
д-р Ива Манева, тел. 0887 179 057

ПЛЕВЕН

Група **„Михаил“**
Моника Хаджиева тел. 0878 250 730

ПЛОВДИВ

Група **„Мани"**
Тони Кюмюджиян-0888992862
Мартин Атанасов-0883604339

Дарителски сметки на Антропософското общество в България
EUR BG24UNCR76301075590031
USD BG10UNCR76301175509595
EUR BG07UNCR76301475508630

Георги Акабалиев – 0878 398 509
Александър Бояджиев – 0888 406 095
БЛАГОДАРИМ!

Скъпи приятели, уважаеми читатели на „**Антропософски вести**”,
Всеки, който желае да изкаже мнение или коментар по разискваните в настоящия и бъдещите броеве на вестника теми, може да ни пише на e-mail: **vestnik@aobg.org** . **Очакваме ви**.
От редакцията

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ
Веселина Велкова
Цвета Мишкова
Христина Ангелова
Георги Акабалиев

Румен Ройдев - спонсор

Тел: 0897 728885
e-mail: vestnik@aobg.org
уебсайт: www.aobg.org

Отговорност за съдържанието на публикуваните материали носят единствено техните автори.